
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Camps Pla, Queralta. *L'ocupació d'immobles a Espanya*. Treball de Final de Grau (Universitat Autònoma de Barcelona), 2026 (Dret). 45 pàg.

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/331913>

under the terms of the license.

L'OCUPACIÓ D'IMMOBLES A ESPANYA

ANÀLISI DE LA REGULACIÓ PENAL DEL CONCEPTE D'OCUPACIÓ EN
L'ORDENAMENT JURÍDIC ESPANYOL

AUTORA: QUERALT CAMPS PLA

ASSIGNATURA: TREBALL DE FINAL DE GRAU DE DRET

GRAU: DOBLE GRAU EN ADMINISTRACIÓ I DIRECCIÓ D'EMPRESES I
DRET

CURS: 2025-2026

TUTORA: MARIA JESÚS GUARDIOLA LAGO

DATA: MAIG 2026

A la meva família, que ha estat un suport fonamental en aquesta trajectòria acadèmica.

Als amics de la carrera, que han fet que aquests anys hagin estat inoblidables.

A la meva tutora, que durant la carrera no s'ha oblidat de reconèixer l'esforç dels seus alumnes, i m'ha transmès la seva passió pel dret penal.

Gràcies.

ABSTRACT

CATALÀ

L'ocupació d'immobles és una qüestió que constantment genera debat, tant en l'àmbit social com en el jurídic. No obstant això, hi ha una notable desinformació pel que fa al seu significat i la seva regulació en l'ordenament jurídic, ja que, es tendeix a englobar dins d'un mateix concepte diversos delictes o il·lícits civils. És per això que, l'objectiu d'aquest treball és estudiar l'ocupació des d'una perspectiva penal, per tal de determinar els delictes associats a aquest concepte, i les seves conseqüències.

Per poder assolir aquest objectiu, el treball se centra en el sistema jurídic vigent però amb una breu visió al passat i, per tant, en l'evolució històrica del dret penal en referència a l'ocupació. Per tal a poder entendre de forma més clara el significat d'ocupació, s'estudien diverses figures afins. Primer de tot, es realitza un repàs de les solucions que proposa el dret civil respecte de les ocupacions. Posteriorment, s'analitza, el delictes de violació del domicili, definit a l'article 202 del Codi Penal i el delictes d'usurpació de l'article 245 CP.

Amb la finalitat d'evitar limitar-se únicament a una esfera teòrica i aproximar-se més a la realitat, també es té en consideració jurisprudència i doctrina destacable respecte a l'àmbit del treball, que permet comprendre els criteris interpretatius utilitzats pels jutges i acadèmics.

Paraules clau: ocupació, immoble, usurpació, Codi Penal, propietat, domicili, violència.

CASTELLÀ

La ocupación de inmuebles es una cuestión que constantemente genera debate, tanto en el ámbito social como en el jurídico. Sin embargo, hay una notable desinformación en cuanto a su significado y su regulación en el ordenamiento jurídico, puesto que, se tiende a englobar dentro de un mismo concepto varios delitos o ilícitos civiles. Es por eso que, el objetivo de este trabajo es estudiar la ocupación desde una perspectiva penal, para determinar los delitos asociados a este concepto, y sus consecuencias.

Para poder lograr este objetivo, el trabajo se centra en el sistema jurídico vigente pero con una breve visión al pasado y, por lo tanto, en la evolución histórica del derecho penal en referencia a la ocupación.

Para poder entender de forma más clara el significado de ocupación, se estudian varias figuras afines. Antes que nada, se realiza un repaso de las soluciones que propone el derecho civil respecto de las ocupaciones. Posteriormente, se analiza, el delito de violación del domicilio, definido en el artículo 202 del Código Penal y el delito de usurpación del artículo 245 CP.

Con el fin de evitar limitarse únicamente a una esfera teórica y aproximarse más a la realidad, también se tiene en consideración jurisprudencia y doctrina destacable respecto al ámbito del trabajo, que permite comprender los criterios interpretativos utilizados por los jueces y académicos.

Palabras clave: ocupación, inmueble, usurpación, Código Penal, propiedad, domicilio, violencia.

ANGLÈS

Building squatting is an issue that constantly generates debate, both in the social and in the legal field. However, there is a significant disinformation regarding its meaning and its regulation in the legal system, since it tends to encompass within the same concept several crimes or civil unlawful acts. For this reason, the objective of this work is to study squatting from a criminal law perspective, in order to determine the crimes associated with this concept, and its legal consequences.

In order to achieve this objective, the work focuses on the current legal system but with a brief vision of the past and therefore, on historical evolution of criminal law concerning squatting. To provide a clearer understanding of the meaning of squatting, several related figures are studied. First of all, there is a review of the solutions proposed by the civil law with regard to squatting. Subsequently, the crime of breaking and entering, defined in article 202 of the Penal Code and the crime of usurpation of article 245 PC are analyzed.

With the aim of avoiding a limitation to a pure theoretical sphere and achieving a closer approximation to reality, significant jurisprudence and doctrine regarding the field of work are also taken into consideration, which allows us to understand the interpretative criteria used by judges and academics.

Keywords: squatting, building, usurpation, Penal Code, property, place of residence, violence.

ÍNDIX

1. ABREVIATURES.....	7
2. INTRODUCCIÓ	8
2.1. Justificació del tema.....	8
2.2. Objectiu.....	9
3. MARC CONCEPTUAL I JURÍDIC	9
3.1. Perspectiva social.....	9
3.1.1 Els ocupes	9
3.1.2 Els okupes	11
a) L'okupació a Espanya.....	12
b) Okupació per convicció	13
3.2. El concepte d'ocupació i la seva diferenciació amb figures afins	14
3.3 Via civil.....	15
3.3.1 Eficiència del desallotjament exprés.....	18
3.4 Via penal	19
3.4.1 ¿Què és un domicili a efectes penals?.....	19
3.4.2 La violència com a element constitutiu del delictes d'usurpació i violació del domicili	20
3.4.3 Violació del domicili.....	20
a) Bé jurídic protegit	20
b) Article 202.1 CP	21
c) Article 202.2 CP	22
3.4.4 La usurpació.....	23
a) Evolució històrica del delictes d'usurpació	23
b) Bé jurídic protegit.....	26
c) Subjectes del delictes.....	27
d) Objecte material.....	28
e) Article 245.1	29
f) Article 245.2.....	30
1. Limitacions de la usurpació no violenta	31
3.4.5 Anàlisi de les penes.....	31
a) Violació del domicili	31
b) Usurpació de béns immobles.....	34
4. CONCLUSIONS	37
5. BIBLIOGRAFIA.....	38

1. ABREVIATURES

ART.	Article
CP	Codi Penal
LEC	Llei d'Enjudiciament Civil
PC	Penal Code
RAE	Reial Acadèmia Espanyola
SAP	Sentència de l'Audiència Provincial
ST	Sentència
STS	Sentència del Tribunal Suprem
TC	Tribunal Constitucional

2. INTRODUCCIÓ

2.1. Justificació del tema

Fa anys que l'ocupació d'immobles és un tema rellevant en els mitjans de comunicació, en el debat públic i també en el discurs polític. Tothom en té una opinió, però realment la majoria de nosaltres no parlem ni amb propietat ni amb coneixement de causa. Això fa que es tingui una percepció distorsionada del concepte d'ocupació i la seva regulació jurídica.

Una de les principals confusions és associar al terme d'ocupació, conductes molt diverses però jurídicament molt diferents. És a dir, hi ha situacions que poden aparentar ser equivalents, però jurídicament tenir conseqüències molt dissemblants, ja sigui perquè són considerades delictes, generin responsabilitat civil o siguin totalment lícites.

Al setembre de l'any 2025, a Torelló, el poble on visc, va haver-hi agitació pel fet que a una zona de les més antigues i cèntriques del poble, el carrer Sant Josep, hi vivien ocupes¹. Aquests creaven malestar als veïns, ja que consumien estupefaents a la via pública i cometien robatoris. El conflicte va finalitzar al mes de novembre, quan amb la intervenció de l'Ajuntament, es va fer fora a les persones que estaven ocupant diversos pisos².

A partir d'aquest fet, la meua curiositat sobre el concepte d'ocupació va anar creixent, ja que em generava frustració el fet de no poder acabar d'entendre el què succeïa i les conseqüències que va generar.

Tot i que, en el cas dels ocupes de Torelló, es va solucionar per una via administrativa, sempre he tingut més fascinació pel dret penal. Per aquesta raó, he decidit centrar la investigació en l'àmbit penal.

¹ Fiter, C. (2025). *Malestar i impotència a Torelló pels ocupes del carrer Sant Josep*.

² Rico, G. (2025). *Desallotgen els ocupes conflictius del carrer Sant Josep de Torelló*.

2.2. Objectiu

L'objectiu d'aquest treball és analitzar la regulació en l'àmbit penal espanyol al voltant de l'ocupació d'immobles, per poder entendre quins delictes té associats aquest concepte i les conseqüències penals previstes.

3. MARC CONCEPTUAL I JURÍDIC

3.1 Perspectiva social

En general, quan ens referim a una persona que ha ocupat un immoble, l'anomenem “okupa”. Encara que pugui semblar que hi ha una errada ortogràfica, el 2007 la RAE va anunciar que acceptaria com a correctes les paraules “okupa” i “okupar”³, definint aquest últim concepte com: “prendre un habitatge o un local deshabitats i instal·lar-se en ells sense el consentiment del seu propietari”⁴.

Segons Mozas Pillado⁵, la lletra *k* diferencia dos tipus de persones que ocupen. En primer lloc, els okupes escrits amb *k*, realitzen l'acció d'ocupar un immoble per una finalitat, sigui ideològica o política. En canvi, si s'escriu amb la lletra *c*, la persona que ocupa, no ho fa per cap d'aquestes finalitats, sinó únicament per viure-hi. Arnau Moya amplia aquesta classificació⁶. Als okupes, els anomena “ocupes amb *animus* polític” i els que realitzen aquesta acció per necessitat, els designa com a “ocupes amb *animus* social”. Però afegeix un tercer grup, els “ocupes amb *animus* delictiu”, que són aquelles persones que ocupen per dur a terme a dins dels immobles, activitats il·legals com per exemple, el tràfic de drogues. En aquest treball ens centrarem principalment en la diferenciació proposada pel primer autor.

3.1.1 Els ocupes

Com ja s'ha mencionat, hi pot haver una gran varietat de raons per ocupar un immoble. En aquest apartat es farà referència a aquelles persones o famílies, que no ocupen ni per raons ideològiques ni polítiques, sinó per trobar-se en una situació de pobresa. Cordero del Castillo⁷ remarca que la definició de pobresa ha anat evolucionant al llarg dels anys. Antigament,

³ El Periódico. (2007). La RAE admite ‘okupa’ y sus derivados en el diccionario.

⁴ RAE. (s.d.). Okupar | Diccionario de la lengua española.

⁵ Mozas Pillado, J. (2021). *Ocupantes ilegales de inmuebles: Una perspectiva penal y criminológica: especial referencia al desalojo policial*. Atelier Libros Jurídicos, p.28.

⁶ Arnau Moya, F. (2021). *La preferencia de la vía civil a la penal para recobrar la posesión en las ocupaciones pacíficas de inmuebles*. Fundación Iuris Tantum, p. 798-827.

⁷ Cordero del Castillo, P. (2007). *Los «sin techo» en España*. Universidad de León, p.56.

consistia simplement en la privació dels recursos econòmics, però avui en dia, bé combinada amb l'exclusió social. Aquest autor també remarca que la pobresa és causada per la suma de dos elements: les circumstàncies personals i l'estructura socioeconòmica.

Així doncs, es podria dir que certs ocupes actuen per necessitat, que segons l'article 20.5 del Codi Penal⁸, és una causa que pot atenuar o eximir la responsabilitat criminal. Aquest supòsit, però està sotmès a certs requisits, on destaquen els elements essencials: trobar-se en una situació de necessitat i l'existència d'un mal real, actual o imminent.

A més, ja com a pressupòsits accidentals, l'article 20.5 CP especifica que “el mal causat no ha de ser major al que es tracti d'evitar”, fent referència a la proporcionalitat. També afegeix els següents requisits: “que la situació de necessitat no hagi sigut provocada intencionadament pel subjecte” i “que el necessitat no tingui, pel seu ofici o càrrec, obligació de sacrificar-se”.

Per tal de poder acabar de definir la idea “d'estat de necessitat”, hem de recórrer a la jurisprudència. La Sentència 769/2013 del Tribunal Suprem⁹, aprofundeix en el concepte, en relació amb un supòsit que consistia en dues persones que es dedicaven a transportar, a través del mar, ciutadans procedents d'Algèria fins a Espanya. Segons el TS, “l'essència de l'eximent de l'estat de necessitat, completa o incompleta, radica en l'existència d'un conflicte entre diversos béns o interessos jurídics” i, per tant, “que s'hagi de dur a terme la realització del mal que el delictes suposi - danyant el bé jurídic protegit per aquella figura delictiva - amb la finalitat de deslliurar-se del mal que amenaça a l'agent”. A part, no hi pot existir cap “altre remei raonable i assequible per evitar aquest últim, que ha de ser greu, real i actual”.

Adicionalment, la Sentència desglossa 5 requisits específics:

En primer lloc, no és imprescindible que la situació de perill s'hagi iniciat, és suficient amb què es pugui apreciar el risc d'un bé jurídicament protegit i la necessitat d'actuar per impedir-lo.

El segon requisit, va relacionat amb aquest primer, és a dir, que per evitar la situació de risc, s'hagi d'incomplir un deure o lesionar el bé jurídic d'una altra persona.

En tercer lloc, que aquest dany que s'hagi provocat, sigui menys greu que el que s'ha volgut frenar. Un exemple és el de la Sentència 853/2010¹⁰, que tracta el supòsit del tràfic de drogues. L'individu executava l'activitat il·lícita perquè es trobava en una situació amb dificultats econòmiques. El TS en aquest cas considera que hi ha una desproporció entre els interessos, prioritzant la salut col·lectiva sobre una situació específica de pobresa.

⁸ BOE. (1995). *Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal*.

⁹ Tribunal Suprem, Sala segona, de lo Penal, *STS 769-2013*, de 18 de Octubre de 2013.

¹⁰ Tribunal Suprem, Sala Segona, de lo Penal, *STS 853-2010*, 15 d'Octubre de 2010.

El quart requisit és simple però primordial. La STS 769/2013 exigeix que el subjecte que procedeixi en aquesta situació de necessitat, no hagi ocasionat de forma expressa tals circumstàncies. A més a més, com a cinquè punt, s'afegeix que aquest individu, no tingui l'obligació d'assumir el mal que vol evitar, amb motiu del seu càrrec. Addicionalment, la Sentència concreta els següents aspectes: primerament, que no existeixi una millor alternativa, i, per tant, que el mal sigui inevitable. D'altra banda, el risc que amenaça als subjectes, ha de ser "actual, imminent, greu, injust i il·legítim". En últim lloc, el tribunal remarca que per poder justificar l'estat de necessitat s'han hagut d'haver exhaurit tots aquells procediments considerats com a legals abans d'actuar "antijurídicament".

Pel que fa a aquest últim punt, la sentència 924/2003 posa de manifest el caràcter restrictiu del Tribunal Suprem en relació amb l'estat de necessitat i la precarietat econòmica. Un dels arguments amb què el tribunal desestima l'eximent de l'estat de necessitat, es basa que l'acusat no percep ajudes socials¹¹.

Tanmateix, aquesta Sentència es basa en uns fets dissemblants al tema que estem tractant en el treball. L'Audiència Provincial, en la Sentència del 17 de gener de 2025¹², aborda concretament l'estat de necessitat envers un delictes lleu d'ocupació d'immobles (article 245.2 CP) i aplica els requisits de la sentència anteriorment analitzada (STS 769/2013). Així doncs, significa que l'estat de necessitat també és aplicable en els delictes relatius a l'ocupació d'immobles. Ara bé, en aquest cas concret es rebutja la possibilitat d'aplicar l'eximent de l'estat de necessitat, a causa que els acusats no han fet ús dels recursos públics existents per les famílies amb dificultats econòmiques, com la petició d'un lloguer social.

3.1.2 Els okupes

El concepte d'okupa s'origina entre els anys seixanta i setanta al Regne Unit on grups contraculturals¹³, és a dir, que van en contra dels principals valors i normes de la societat, van decidir anar a viure a habitatges, que tot i tenir propietari, no eren habitats. Més específicament, les persones que adoptaven aquest estil de vida eren anomenats *squatters*.

Les seves accions eren fruit de les seves idees anticapitalistes, la desocupació laboral i també causades per les àmplies barreres que els joves tenien a l'hora d'independitzar-se per l'especulació immobiliària. A part d'aquesta motivació més aviat social, un altre aspecte que en general compartien aquests joves, era la ideologia d'extrema esquerra.

Aquest moviment va ser suficientment popular que va créixer fins a altres països europeus o també, als Estats Units.

¹¹ Tribunal Suprem, Sala Segona, de lo Penal, STS 924-2003, 23 de Juny de 2003.

¹² Audiencia Provincial de Barcelona, Secció 7, SAP B 2721/2025, 17 de gener de 2025. N° rec. 3/2025, ECLI:ES:APB:2025:2721

¹³ Enciclopèdia.cat. (s.d.). *Contracultura*.

a) L'okupació a Espanya

Es considera que el fenomen de l'okupació va irrompre a l'Estat espanyol als anys 80¹⁴. Mozas Pillado en diferencia les següents etapes:

- La primera s'iniciaria el 1980 fins a l'any de l'aprovació de l'actual Codi Penal, l'any 1995. Va ser una època marcada per la crisi econòmica a causa de les transformacions tecnològiques que van viure les indústries. Aquesta situació, junt amb la inestabilitat que va causar l'entrada d'Espanya a la Comissió Econòmica Europea, van ser desencadenants de l'okupació a Espanya.

La primera ocupació a l'Estat es considera que va ser a Barcelona, a mans del col·lectiu Squat de Barcelona, l'any 1984¹⁵. Van ocupar un antic consultori al carrer de Torrent de l'Olla número 39-41. Els ocupants van ser detinguts.

Cal destacar que el Codi Penal en vigor durant aquesta primera etapa, pràcticament no considerava cap delictes relacionat amb les ocupacions, això dificultava la capacitat de resposta de les autoritats.

- El Codi Penal de 1995, com ja s'ha mencionat, marca la fi d'una etapa, ja que a diferència del seu predecessor, sí que contempla en els seus tipus penals conductes relacionades amb l'ocupació, concretament l'article 202 sobre la violació del domicili o l'article 245 de la usurpació de béns immobles. Aquest canvi significa que els conflictes relacionats amb l'ocupació passen a ser matèria de la jurisdicció penal, quan anteriorment pertanyia a la civil. Segons Asens Llodrà, el fet d'incloure-ho al Codi Penal no va atemorir als moviments okupes, al contrari, va reforçar-los¹⁶. Aquesta etapa es caracteritza també pel fet que augmenta la presència de notícies sobre l'ocupació en els mitjans de comunicació, fins i tot en algun cas, relacionant el moviment amb grups terroristes. Aquesta segona etapa finalitza l'any 2000.
- Durant la tercera etapa, que es considera que comença l'any 2001 fins al 2010, es produeix una escissió del moviment. Mozas Pillado distingeix la divisió que es va produir com els que van "seguir la línia tova" i els que no. El primer grup, va decidir adoptar una posició més pacífica lluitant per drets més accessibles com el treball digne. En canvi, l'altra part va decidir continuar actuant de forma més violenta.
- Finalment, la darrera s'inicia l'any 2010 fins a l'actualitat. Progressivament, certs membres del moviment okupa s'introdueixen dins de les institucions, la qual cosa els

¹⁴ Mozas Pillado, J. (2021). *Ocupantes ilegales de inmuebles: Una perspectiva penal y criminológica : especial referencia al desalojo policial*. Atelier Libros Jurídicos, p.36-45.

¹⁵ Sergi Hernández & Betevé. (2021). *La primera «okupació» a Barcelona*.

¹⁶ Ramón Adell Argilés & Miguel Martínez López. (2024). *¿Dónde están las llaves? El Movimiento Okupa. Prácticas y contextos sociales*. Catarata, p.295.

permet apropiarse a determinats partits polítics, i que aquests mostrin de forma pública, el suport cap al moviment. Aquest procés se l'anomena “institucionalització parcial”¹⁷.

Encara que es consideri que els inicis del moviment okupa van ser al voltant de l'any 1980, abans ja s'ocupaven locals sindicals o habitatges, però amb menys força i recolzament. Un exemple és el cas de la Confederació Nacional del Treball (CNT), un sindicat que en aquells anys era considerat anarquista, que es va apoderar dels locals que durant la dictadura franquista els hi havien confiscat¹⁸.

b) Okupació per convicció

Mozas Pillado¹⁹ introdueix la possibilitat de qualificar als okupes com a “delinqüents per convicció”, ja que realitzen l'ocupació il·legal motivats per les seves conviccions polítiques, o també religioses o morals.

L'article 16.1 de la Constitució espanyola²⁰ podria justificar aquestes accions, és a dir, s'ha plantejat que siguin considerades part de la llibertat ideològica o religiosa:

Article 16.1:

Es garanteix la llibertat ideològica, religiosa i de culte dels individus i de les comunitats sense cap més limitació, en les seves manifestacions, que la necessària per al manteniment de l'ordre públic protegit per la llei.

L'única limitació que imposa l'article és el “manteniment de l'ordre públic”. El Tribunal Suprem en la sentència 1054/2004 del 4 d'octubre²¹, especifica que “la llibertat ideològica no autoritza a obrar contra dret, sinó a no suportar cap limitació de dret per raó d'ideologia”. Amb aquesta frase, el TS manifesta que la llibertat ideològica i religiosa consisteix que les persones no vegin afectats els seus drets per raó d'ideologia o religió, però en cap cas és una autorització a cometre delictes. Per tant, segons el TS l'ocupació per convicció no quedaria impune, perquè comporta delinquir.

La doctrina no adopta una posició unànime respecte a l'ocupació per convicció. Una de les posicions més tolerants és la de Herranz Castillo²², que considera només com a acceptable la

¹⁷ Mario Domínguez, Miguel Ángel Martínez, & Elisabeth Lorenzi. (2010). *Okupaciones en movimiento derivas, estrategias y prácticas*. Tierradenadie Ediciones, p.62.

¹⁸ Miguel Martínez López. (2002). *Okupaciones de viviendas y de centros sociales*. Virus.

¹⁹ Mozas Pillado, J. (2021). *Ocupantes ilegales de inmuebles: Una perspectiva penal y criminológica : especial referencia al desalojo policial*. Atelier Libros Jurídicos, p.272 -276.

²⁰ Congreso de los Diputados. (1978). Título I. De los derechos y deberes fundamentales—Constitución Española.

²¹ Tribunal Suprem, Sala Segona, de lo Penal, STS 1054-2004, 4 d'Octubre de 2004.

²² Herranz Castillo, R. (2000). *Desobediencia civil, ocupación y derecho a la vivienda*. Thomson Reuters Aranzadi, p.1-5.

desobediència civil en el supòsit d'ocupacions no violentes sobre immobles abandonats. Una altra posició és la de Tamarit Sumalla²³ que exigeix com a element bàsic la proporcionalitat i, per tant, sempre que existeixi una alternativa menys lesiva, no seria possible l'okupació per convicció.

Com s'ha constatat no hi ha una visió homogènia del tractament jurídic que s'hauria de concedir a aquelles persones que ocupen d'acord amb les seves conviccions i que de forma conscient delinqueixen. Amb el temps es constatarà si la jurisprudència i la doctrina adopten un criteri unificat.

3.2 El concepte d'ocupació i la seva diferenciació amb figures afins

Tal com hem esmentat en l'apartat anterior, es descriu el terme “okupar” com “prendre un habitatge o un local deshabitats i instal·lar-se en ells sense el consentiment del seu propietari”²⁴. Aquesta definició remarca un element essencial per totes les modalitats d'okupació que tractarem: entrar de forma il·legal a l'immoble o romandre en ell sense l'autoritat del propietari.

La definició utilitza el concepte de “local deshabitat”, però com veurem més endavant, hi ha un tipus penal que exclou els edificis buits com a objecte de les ocupacions.

Una vegada establert quin és el comú denominador de l'objecte d'estudi d'aquest treball, hem de delimitar quins són els fets diferencials de cada ocupació, que defineixen la conseqüència legal d'aquell supòsit. El legislador, en virtut del principi *d'última ratio*²⁵, va decidir seleccionar aquelles situacions que considera més greus, com és violència emprada en l'ocupació, i, en segon lloc, si l'immoble constitueix domicili. El CP parteix d'aquests elements a l'hora d'associar les conductes derivades d'una ocupació amb els corresponents tipus penals.

Arnau Moya ens sintetitza de forma molt clara la relació entre aquests dos factors i els possibles delictes que poden derivar-se d'una ocupació²⁶:

- En primer lloc, si l'habitatge constitueix domicili, independentment de si s'ha utilitzat violència, fa referència a la **violació del domicili**, delictes recollits a l'article **202 CP**.
- Si no constitueix domicili, però s'ha actuat amb violència o intimidació, es tractaria d'una situació constitutiva del delictes d'**usurpació violenta d'immobles**, regulat a l'article **245.1 CP**.

²³ Tamarit Sumalla, J. M. (1988). *La libertad ideológica en el derecho penal*. Universitat de Barcelona, p.430 i ss.

²⁴ RAE. (s.d.). *Okupar* | *Diccionario de la lengua española*.

²⁵ RAE. (s.d.). *Definición de carácter de ultima ratio del derecho penal—Diccionario panhispánico del español jurídico—RAE*. El dret penal “només pot ser utilitzat per l'Estat com l'últim recurs per protegir els béns jurídics, quan altres ordres jurídics han resultat insuficients”.

²⁶ Arnau Moya, F. (2021). *La preferencia de la vía civil a la penal para recobrar la posesión en las ocupaciones pacíficas de inmuebles*. Fundación Iuris Tantum, p.800.

- Finalment, si l'immoble no constitueix domicili i a més, no s'ha emprat violència ni intimidació, i per tant és una ocupació pacífica, es tracta del supòsit que contempla l'article 245.2 (**usurpació pacífica d'immobles**).
- Existeix la possibilitat d'acudir a la **via civil** amb l'objectiu de recuperar la possessió de l'immoble que ha estat objecte d'ocupació. De fet, com veurem més endavant, la via penal es considera com l'*última ràtio*.

No confondre aquesta classificació amb la que anteriorment s'ha realitzat, basant-se en la intenció dels subjectes (ocupes amb *animus* delictiu/polític/social), ja que la l'anterior és primordial tenir-la en compte per entendre el motiu que impulsa a les persones a apropiarse d'un immoble. No obstant això, serà jurídicament útil només per l'apreciació de l'eximent de l'estat de necessitat, ja sigui completa o incompleta, o pel concepte de la delinqüència per convicció en l'àmbit de les okupacions.

3.3 Via civil

Segons el preàmbul de la Llei 5/2018 d'11 de juny²⁷ sobre l'ocupació il·legal d'habitatges, el dret penal no s'hauria de convertir en la solució generalitzada en tots els conflictes d'ocupació il·legal, sinó que més aviat ha de ser l'*última ràtio*. Això significa que la via civil ha d'establir mecanismes eficaços, ja que segons el preàmbul mencionat, tot i l'existència d'opcions contemplades tant en el Codi Civil com en la Llei d'Enjudiciament Civil, aquestes no acaben de donar resultat, a causa del retard en els desallotjaments, entre d'altres.

El dret civil més que castigar a les persones que efectuen ocupacions il·legals, el que pretén és permetre que els posseïdors o propietaris legítims recuperin l'habitatge.

Abans de la Llei 5/2018, es podia recuperar la possessió d'un immoble a partir de les demandes contemplades a l'article 250.1 de la Llei d'Enjudiciament Civil²⁸, concretament en els numerals 2.º, 4.º i 7.º, mitjançant un judici oral. La problemàtica d'aquests supòsits és el fet que es tracta de "desallotjaments per precari" on ha d'existir una relació prèvia entre l'inquilí i el propietari o posseïdor legítim. Aquesta situació, no es veu complerta en el cas de les ocupacions.

Per tant, la reforma, ve a abordar aquestes dificultats, basant-se en l'article 441 del Codi Civil Espanyol²⁹: "En cap cas pot adquirir-se violentament la possessió mentre existeixi un posseïdor que s'oposi a això. El que es cregui amb acció o dret per a privar a un altre de la tinença d'una cosa, sempre que el tenidor resisteixi el lliurament, haurà de sol·licitar l'auxili de l'Autoritat competent". A més, la llei defineix l'ocupació il·legal com "l'ocupació no consentida ni tolerada" i la descarta radicalment com a mitjà per accedir a la possessió d'un immoble.

²⁷ Jefatura del Estado. (2018). *Ley 5/2018, de 11 de junio, de modificación de la Ley 1/2000, de 7 de enero, de Enjuiciamiento Civil, en relación a la ocupación ilegal de viviendas.*

²⁸ BOE. (2000). *Ley 1/2000, de 7 de enero, de Enjuiciamiento Civil.*

²⁹ Real Decreto de 24 de julio de 1889 por el que se publica el Código Civil.

Concretament, la llei reforma els articles 150.4 i 250.1.4º, i afegeix l'article 437.3 bis, el 441.1 bis i el 444.1 bis de la LEC. Aquests articles introdueixen l'anomenat "desallotjament exprés". A continuació, s'analitzaran totes les modificacions que s'han produït:

En primer lloc, el legislador és conscient que certes ocupacions poden tenir origen en la falta de recursos³⁰, per aquesta raó, en el moment que es defineixi una data per l'execució d'un desallotjament (llançament), segons el reformat article 150.4 de la LEC, es comunicarà als serveis públics, per si haguessin d'actuar i facilitar un habitatge a les persones desallotjades:

Article 150.4:

Quan la notificació de la resolució contingui fixació de data per al llançament dels qui ocupen un habitatge, es donarà trasllat a les Administracions Públiques competents en matèria d'habitatge, assistència social, avaluació i informació de situacions de necessitat social i atenció immediata a persones en situació o risc d'exclusió social, per si procedís la seva actuació.

Aquesta alteració es basa en l'article 47 de la Constitució espanyola que estableix que "tots els espanyols tenen dret a gaudir d'un habitatge digne i adequat" A més, insta als poders públics a "promoure les condicions necessàries" i establir "les normes pertinents per fer efectiu aquest dret"³¹.

La segona alteració és l'article 250, en el seu apartat 1, numeral 4.º, que consisteix en el següent:

Article 250.1.4º:

Les que pretenguin la tutela sumària de la tinença o de la possessió d'una cosa o dret per qui hagi estat despullat d'elles o pertorbat en el seu gaudi.

Podran demanar la immediata recuperació de la plena possessió d'un habitatge o part d'ella, sempre que s'hagin vist privats d'ella sense el seu consentiment, la persona física que sigui propietària o posseïdora legítima per un altre títol, les entitats sense ànim de lucre amb dret a posseir-la i les entitats públiques propietàries o posseïdores legítimes d'habitatge social.

³⁰ Rueda Tortuero, Á. (2018). Comentarios a la Ley 5/2018, de 11 de junio, de modificación de la Ley 1/2000, de 7 de enero, de Enjuiciamiento Civil, en relación a la ocupación ilegal de viviendas. *CEFLegal: Revista práctica de derecho. Comentarios y casos prácticos*, (210), 5-22.

³¹ Congreso de los Diputados. (1978). *Título I. De los derechos y deberes fundamentales—Constitución Española*.

Aquesta reforma el que pretén és traçar una línia entre els supòsits de l'existència de precari, on l'ocupació es va iniciar per tolerància i els casos de les ocupacions il·legals. En aquest segon supòsit, s'aplica l'anomenat "procediment de tutela sumària", on a través d'un judici oral, es pot recuperar la possessió de l'immoble. La jurisprudència, però, en marca els requisits per aplicar-la³²:

1. L'actor, és a dir, la persona a qui li han ocupat l'immoble, ha de tenir la possessió i tinença de l'habitatge.
2. El perjudicat ha hagut d'estar "desposseït" de la possessió o tinença referent al primer apartat.
3. L'acció ha d'anar en contra la persona que ha realitzat l'ocupació.
4. La caducitat per interposar la demanda és d'un any des de l'ocupació.

En tercer lloc, s'inclou l'apartat 3 bis de l'article 437 i l'apartat 1 bis del 441:

Article 437.3 bis:

Quan se sol·licités en la demanda la recuperació de la possessió d'un habitatge o part d'ella [...], aquella podrà dirigir-se genèricament contra els desconeguts ocupants d'aquesta, [...]. A la demanda s'haurà d'acompanyar el títol en què l'actor fundi el seu dret a posseir.

L'article 437, el que ve a dir és que la demanda es pot dirigir als ocupants encara que siguin desconeguts. Així mateix, la demanda haurà d'incloure un títol que demostrï el dret de possessió de l'habitatge.

Respecte a l'article 441, se centra en la notificació. El text determina que aquesta s'ha de fer a la persona que habiti l'immoble, addicionalment, en el supòsit que el propietari de l'habitatge hagués demanat recuperar de forma immediata la possessió de l'habitatge, els ocupes haurien de proporcionar, en un màxim de 5 dies un títol que confirmi que poden romandre a la vivenda. La Sentència del Tribunal Constitucional 32/2019³³ compila les característiques respecte del contingut d'aquest article:

- El Jutjat de Primera Instància del municipi on està situat immoble ocupat és el competent per conèixer l'assumpte.
- La possessió que es reclama és només sobre habitatges, no sobre locals de negoci.
- Les persones que poden interposar la demanda són: el propietari o qui en té la possessió de forma legítima, entitats sense ànim de lucre i entitats públiques. Les persones jurídiques privades amb ànim de lucre, entitats financeres i empreses immobiliàries, no tenen legitimació activa.

³² Tribunal Suprem, Sala Primera, de lo Civil, STS 683-2020, 15 de Diciembre de 2020

³³ Tribunal Constitucional, Pleno, STC 32/2019, 28 de febrero de 2019, ECLI:ES:TC:2019:32.

Article 441.1 bis:

Quan es tracti d'una demanda de recuperació de la possessió d'un habitatge o part d'ella que es tramiti segons el que es preveu en l'article 250.1.4t, la notificació es farà a qui es trobi habitant aquella. Es podrà fer a més als ignorats ocupants de l'habitatge. [...]

Si el demandant hagués sol·licitat l'immediat lliurament de la possessió de l'habitatge [...] es requerirà als seus ocupants perquè aportin, en el termini de cinc dies des de la notificació d'aquella, títol que justifiqui la seva situació possessòria.

Si no s'aportés justificació suficient, el tribunal ordenarà mitjançant acte el desallotjament dels ocupants i l'immediat lliurament de la possessió de l'habitatge al demandant [...].

L'última modificació originada per la Llei 5/2018 és l'addició de l'apartat 1 bis de l'article 444, on s'estableix que l'existència d'un títol vàlid serà causa tassada d'oposició "suficient" contra les demandes regulades en els articles anteriorment analitzats:

Article 444.1 bis:

Tractant-se d'un cas de recuperació de la possessió d'un habitatge a què es refereix el paràgraf segon del numeral 4t de l'apartat 1 de l'article 250, l'oposició del demandat podrà fundar-se exclusivament en l'existència de títol suficient enfront de l'actor per a posseir l'habitatge o en la falta de títol per part de l'actor.

3.3.1 Eficiència del desallotjament exprés

L'ocupació il·legal d'immobles és un tema recurrent en diversos àmbits, des de l'esfera política com la social. En general, hi ha una sensació de descontentament de l'actuació judicial respecte a les ocupacions. Tot i això, a través d'aquest treball es pot observar com hi ha mecanismes per fer front a l'ocupació il·legal.

Per tant, a què és deguda l'opinió negativa sobre aquesta qüestió? A continuació, analitzarem breument les possibles limitacions de la nova reforma que ha aportat la Llei 5/2018.

El jurista Francisco Javier Casinos³⁴ a través del seu article sobre la llei 5/2018, fa una crítica breu a la reforma. En primer lloc, menciona la lentitud dels procediments anteriors i el fet que amb les noves modificacions no hi ha assegurada una millora de les demores en els procediments, ja que no s'estableix cap mecanisme que permetin una "tramitació d'urgència".

³⁴ Casinos Mora, F. J. (2021). *A propósito de la Ley 5/2018, de modificación de la Ley de Enjuiciamiento Civil española: El desalojo exprés y de los orígenes romano-canónicos de la tutela sumaria de la posesión.*

Una segona crítica, és el fet que no s'especifica el termini per dictar l'auto que resol l'incident. Per tant, hi ha la possibilitat que l'auto no s'emeti amb suficient diligència, fent alentir el procés, i que el desallotjament exprés no sigui tant "exprés".

L'autor conclou la crítica de forma molt concisa: "la reforma no garanteix la celeritat del restabliment de la possessió", entenent celeritat com a agilitat.

El professor de Dret Processal Pedro Manuel Quesada³⁵, planteja un altre debat sobre la reforma: la possible vulneració de l'article 18 de la Constitució espanyola. Un grup de diputats va presentar un recurs d'inconstitucionalitat en referència a la Llei 5/2018, ja que consideraven que hi havia una possible vulneració del dret fonamental a la inviolabilitat del domicili. El Tribunal Constitucional³⁶ va determinar que els procediments sumaris són constitucionals i que la reforma permet que el demandat es defengui de forma eficaç.

3.4 Via penal

3.4.1 ;Què és un domicili a efectes penals?

En anteriors apartats, s'ha destacat un element essencial per poder definir a quin tipus penal fa referència una ocupació: constituir domicili.

La definició de domicili ("morada" en castellà) en l'àmbit penal no és la mateixa que en el dret fiscal o administratiu. El Tribunal Suprem (STS 731/2013)³⁷, especifica que el domicili en el dret penal no és aquell que està "regularitzat a efectes fiscals". Si no que consisteix en el "lloc tancat, legítimament ocupat, en el que transcorre la vida privada, individual o familiar, encara que es tracti d'una ocupació temporal o accidental" (STS 1108/1999)³⁸. A través d'aquesta descripció, es pot apreciar com la perspectiva penal del domicili transcendeix la concepció administrativa o fiscal, ja que com mostra la STS 587/2020³⁹, el domicili és "l'instrument de protecció de la privacitat".

Així doncs, el Tribunal Suprem evidencia que el concepte de domicili va més enllà de l'immoble on habita de forma habitual una persona, el qual també podria incloure les segones residències⁴⁰, pel fet que estan ocupades de forma legítima i s'hi desenvolupa la vida privada. Altres supòsits podrien ser les habitacions d'hotel, les tendes de campanya, entre d'altres. Muñoz Conde especifica que també s'han de considerar domicili, aquelles estances

³⁵ Pedro Manuel Quesada López. (2020). *El procedimiento de recuperación de la vivienda frente a los okupas: Su validez constitucional*, p.20-22

³⁶ Tribunal Constitucional, Pleno, STC 32/2019, 28 de febrer de 2019, Rec n°4703-2018, ECLI:ES:TC:2019:32.

³⁷ Tribunal Suprem, Sala segona, de lo Penal, STS 731-2013, 7 de Octubre de 2013.

³⁸ Tribunal Suprem, Sala Segona, de lo Penal, STS 1108/1999, 6 de Septiembre de 1999.

³⁹ Tribunal Suprem, Sala Segona, de lo Penal, STS 587-2020, 6 de Noviembre de 2020.

⁴⁰ Ribas, E. R. (2020). *El delito de ocupación ilegal no violenta de bienes inmuebles* (Vol. 40), p.444.

connectades a l'immoble, com poden ser els garatges, jardins i corrals.⁴¹ González Cussac en el seu manual de dret penal⁴², sintetitza de forma molt clara el concepte: “Si bé tota casa habitada pot ser domicili, no tot domicili ha de ser necessàriament casa habitada”.

3.4.2 La violència com a element constitutiu del delictes d'usurpació i violació del domicili

La idea de violència, un altre factor important d'aquest treball, es tractarà més endavant, concretament als apartats corresponents a les modalitats violentes dels delictes 202 i 245 CP.

3.4.3 Violació del domicili

A partir d'aquest apartat, s'abordarà una anàlisi de les ocupacions d'immobles des d'una perspectiva penal, deixant al marge la via civil.

La violació del domicili, o més coneguda com a “allanamiento de morada”, es troba regulada a l'article 202 del CP:

Article 202:

- 1. El particular que, sense habitar en ell, entres en domicili aliè o es mantingues en el mateix contra la voluntat del seu morador, serà castigat amb la **pena de presó de sis mesos a dos anys**.*
- 2. Si el fet s'executés amb **violència o intimidació** la pena serà de **presó d'un a quatre anys i multa de sis a dotze mesos**.*

a) Bé jurídic protegit

El bé jurídic que protegeix el delictes de violació del domicili no està del tot definit, ja que hi ha diverses perspectives doctrinals. Principalment, s'han establert tres alternatives⁴³: La primera és la protecció de “la llibertat de la voluntat” és a dir, la voluntat de poder disposar del propi domicili. Un altre punt de vista és la protecció de la llibertat del titular de la “morada”. Finalment, la tercera perspectiva, és la protecció de la intimitat. Concretament, Muñoz Conde l'anomena “intimitat del domicili”⁴⁴. Aquesta última postura fa referència al dret a la intimitat, regulat a l'article 18 de la CE:

⁴¹ Muñoz Conde, F. (amb López Peregrín, C.). (2023). *Derecho penal: Parte especial* (25ª edición, revisada y puesta al día, conforme a las LLOO 13/2022, 14/2022, 1/2023, 3/2023 y 4/2023). Tirant lo Blanch, p.320.

⁴² José L. González Cussac, & Carbonell Mateu, J. C. (2023). *Derecho penal*. (8ª edición). Tirant lo Blanch, p.328.

⁴³ José L. González Cussac, & Carbonell Mateu, J. C. (2023). *Derecho penal*. (8ª edición). Tirant lo Blanch, p.325 i ss.

⁴⁴ Muñoz Conde, F. (amb López Peregrín, C.). (2023). *Derecho penal: Parte especial*. Tirant lo Blanch, p.319.

Article 18 CE:

1. *Es garanteix el dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge.*
2. *El domicili és inviolable. Cap entrada o registre podrà fer-se en ell sense consentiment del titular o resolució judicial, excepte en cas de flagrant delict.*

Concretament, el Tribunal Constitucional a la STS 22/1984 de 17 de febrer⁴⁵ en el sisè precedent, afirma que el bé jurídic protegit d'aquest delict és el dret a la inviolabilitat del domicili, “un dret individual oposable davant de les intromissions arbitràries en el recinte o espai privat que és el domicili”, on es desenvolupa “la intimitat de la persona”. La inviolabilitat del domicili deriva del dret a la intimitat regulat en aquest article 18 de la CE.

b) Article 202.1 CP

Primerament, s'analitzarà el tipus bàsic del delict de **violació del domicili**, que és aquell que conté, tal com bé indica el nom, els elements bàsics del delict i està contemplat al primer apartat de l'article 202:

- El subjecte actiu és aquell que “realitza l'acció prohibida o omet l'acció esperada”⁴⁶, i en aquest delict només pot ocupar aquesta posició un particular.
- El subjecte passiu generalment és el titular del bé jurídic, i en el supòsit de les ocupacions, és la persona que pot impedir la intrusió de tercers, l'anomenat morador, que tant pot ser propietari com arrendatari. Específicament, el dret pel qual es caracteritza el morador, està regulat a l'article 12 de la Declaració Universal dels Drets Humans: “Ningú serà objecte d'ingerències arbitràries en la seva vida privada, la seva família, el seu domicili o la seva correspondència”.
- Tal com s'ha exposat anteriorment, el domicili (o morada en castellà) consisteix en aquell lloc tancat, ocupat legítimament de forma temporal (o accidental), per persones que hi desenvolupen la seva vida privada. Aquesta precisió permet adonar-se que la definició inicialment plantejada respecte del concepte “d'okupació”, pot considerar-se restrictiva, ja que utilitza l'expressió “local deshabitat”. En conseqüència, els supòsits referents a la violació del domicili no es poden qualificar d'okupació segons la definició esmentada, atès que un immoble deshabitat segons el Tribunal Suprem no constitueix domicili, el qual és un requisit del delict previst a l'article 202 CP.
- La pena és de sis mesos a dos anys de presó.

En el dret penal, una norma pot regular tant una conducta que consisteixi a fer però, també en no fer. L'article que s'està analitzant en aquest apartat, també contempla una conducta per omissió atès que el legislador va considerar que existien dues conductes punibles amb relació al delict de violació del domicili:

⁴⁵ Tribunal Constitucional, Sala Segona, STC 22/1984, 17 de febrer de 1984, Rec nº 59/1983, ECLI:ES:TC:1984:22

⁴⁶ Francisco Muñoz Conde & Mercedes García Arán. (2019). *Derecho Penal. Parte General* (10a ed.). Tirant Lo Blanch, p.221 i ss.

- a) La primera consisteix a entrar en domicili aliè.
- b) El segon supòsit consisteix a mantenir-se en un domicili aliè en “contra la voluntat del seu morador”. És en aquesta conducta, on es produeix l’omissió, on el subjecte es manté dins del domicili per voluntat pròpia, havent entrat de forma consentida, ignorant de forma expressa la possibilitat d’abandonar l’immoble.

Els dos comportaments que es recullen a l’apartat primer són excloents, però en els dos s’actua “en contra de la voluntat del morador”⁴⁷. Tal com especifica el Tribunal Suprem, no és necessari que el morador expressi la seva voluntat de forma expressa, sinó que pot ser tàcita o presumpta⁴⁸.

A més, d’acord amb la STS 22/1984 ja esmentada, una de les principals finalitats en els dos supòsits és protegir de qualsevol forma d’intromissió, incloent aquelles que no hi hagi un accés físic directe, sinó que s’efectuïn a través de mitjans electrònics, mecànics, entre d’altres.

La sentència 1093/2024⁴⁹ del Tribunal Suprem remarca el que la doctrina⁵⁰ també afirma: comissió del delictes de violació del domicili no es pot cometre de forma imprudent. Segons la sentència, “el tipus del delictes requereix dol”, i per considerar que en un supòsit s’ha violat el domicili, el subjecte actiu ha de ser realment conscient que el morador s’oposa a la seva entrada al domicili. És a dir, el dol és “consciència i voluntat de la realització dels elements de tipus objectiu”⁵¹, específicament, és ser conscient de l’acció que s’està realitzant i la intenció o voluntat de fer-la. En els supòsits que el subjecte té una apreciació errònia del tipus, es considera que hi ha “error de tipus”, que pot comportar l’exclusió de la pena.

c) Article 202.2 CP

A l’article 202.2 es contempla una circumstància agreujant respecte a les conductes definides a l’apartat primer d’aquest mateix article. Concretament, quan la violació del domicili es cometi amb **violència o intimidació**, la pena de presó incrementa, passant a ser d’un a quatre anys i agregant la multa de sis a dotze mesos. Per tant, un element essencial és la violència o intimidació. La STS 179/2007 del 7 de març⁵², al fonament de dret novè, especifica que la violència que contempla l’article 202.2 tant pot anar dirigida a les persones com a les coses. Tanmateix, la “violència material sobre les coses” ha de ser el mitjà d’execució de la violació de la llar.

⁴⁷ Muñoz Conde, F. (amb López Peregrín, C.). (2023). *Derecho penal: Parte especial*. Tirant lo Blanch, p.320 i ss.

⁴⁸ Tribunal Constitucional, Sala Segona, de lo Penal, STS 1775-2000, 17 de Noviembre de 2000.

⁴⁹ Tribunal Suprem, Sala Segona, de lo Penal, STS 1093-2024, 28 de Noviembre de 2024.

⁵⁰ José L. González Cussac, & Carbonell Mateu, J. C. (2023). *Derecho penal*. (8ª edición). Tirant lo Blanch, p.329.

⁵¹ Tribunal Suprem, Sala Segona, de lo Penal, STS 18-2021, 15 de Enero de 2021.

⁵² Tribunal Suprem, Sala Segona, de lo Penal, STS 179-2007, 7 de Març de 2007.

Aquesta agreujant no s'aplica pel simple fet que en un supòsit de violació de domicili s'hagi actuat a través de la violència o la intimidació. Com bé procedeix el Tribunal Suprem en el fonament de dret novè d'aquesta sentència, s'ha d'identificar la finalitat de la violència. En el cas que resol la sentència esmentada, tres individus van entrar en un habitatge danyant el pany, van retenir els propietaris i van començar a cercar objectes de valor per tota la casa. Si bé podria tractar-se, en un primer moment, de violació del domicili amb violència (article 202.2 CP), segons el jutge, la finalitat d'aquesta violència no era mantenir-se a l'habitatge, sinó que l'únic objectiu era poder cometre el robatori. Així doncs, no seria correcte condemnar als subjectes a un delictes de violació del domicili amb violència, sinó que la violència s'hauria de penar junt amb el delictes de robatori (articles 237 i 242 CP). Si es tingués en compte en els dos delictes, s'estaria infringint el principi *non bis in idem*.

3.4.4 La usurpació

L'ocupació d'immobles no només està regulada per l'article 202 del Codi Penal, sinó que l'article 245 CP també contempla penes a aquells que ocupen un habitatge de forma il·legal. Aquest article pertany al títol XIII dels delictes contra el patrimoni i contra l'ordre socioeconòmic, concretament es troba en el capítol V on es regula el delictes de la usurpació:

Article 245 (CP 1995):

1. Al que amb violència o intimidació en les persones ocupés una cosa immoble o usurpés un dret real immobiliari de pertinença aliena, se li imposarà, a més de les penes en què incorregués per les violències exercides, la **pena de presó d'un a dos anys**, que es fixarà tenint en compte la **utilitat obtinguda** i el **mal causat**.

2. El que ocupés, sense autorització deguda, un immoble, habitatge o edifici aliens que **no constitueixin domicili**, o es mantingués en ells contra la voluntat del seu titular, serà castigat amb la **pena de multa de tres a sis mesos**.

a) Evolució històrica del delictes d'usurpació

Per poder estudiar quina ha estat l'evolució de la regulació del delictes d'usurpació⁵³, ens hem de remuntar al primer Codi Penal espanyol, l'any 1822:

Article 811 (CP 1822)⁵⁴:

La despulla violenta de la possessió d'una finca, sigui expulsant d'ella al posseïdor, sigui impedit a la força l'entrada en la mateixa, encara que sigui fet pel propietari, serà castigat amb la pena d'arrest d'un a quatre mesos, i amb una multa de cinquanta a dos-cents duros.

⁵³ Mozas Pillado, J. (2021). *Ocupantes ilegales de inmuebles: Una perspectiva penal y criminológica : especial referencia al desalojo policial*. Atelier Libros Jurídicos, p.78 i ss.

⁵⁴ Jacobo Barja, Luis Rodríguez, & Lourdes Ruíz. (2022). *Códigos Penales Españoles*. Ministerio de Justicia.

A través de l'article del CP, es pot observar com la normativa sobre les ocupacions, l'any 1822, es caracteritzava més aviat per castigar la violència i no tant l'acció d'ocupar. Tanmateix, es pot apreciar com l'objectiu és protegir la possessió i no tant al propietari. La pena imposada consisteix en presó i multa.

Després dels projectes de codis penals de l'any 1830, 1831 i 1834, que no es van arribar a publicar mai, arriba el Codi Penal de l'any 1848, el qual es basa en el Codi del Regne de Nàpols. Aquesta influència fa que es reguli per primera vegada, la usurpació pacífica d'immobles. El delictes d'usurpació violenta, tal com s'ha exposat prèviament, ja estava contemplat en l'anterior codi, no obstant això, en el de l'any 1848 apareix el concepte "d'utilitat" que encara ara consta a l'article 245.1 CP. En aquest codi, la pena és únicament de multa:

Article 440 (CP 1848)⁵⁵:

*Al que amb violència en les persones ocupés una cosa immoble o usurpés un dret real d'aliena pertinença, s'imposarà a més de les penes que incorri per les violències que causés, una multa del 50 al 100 per 100 de la **utilitat** que hagi reportat, no baixant mai de 20 duros.*

Si la utilitat no fos estimable, s'imposarà la multa de 20 a 200 duros.

Article 441: *En el cas de l'article anterior, si el delictes es cometés sense violència en les persones, la multa serà del 25 al 50 per 100 no baixant mai de 45 duros.*

*Si la **utilitat** no fos estimable, s'imposarà una multa de 15 a 100 duros.*

El següent codi és el de l'any 1870 i segueix la tendència privatista del Codi Penal de l'any 1822. Concretament, es produeix un retrocés quant a la usurpació pacífica de béns immobles, ja que deixa d'estar regulada, el codi només contempla el vessant violent. El tractament de la usurpació en el Codi Penal del 1870 és molt semblant al del 1822, no obstant, una de les diferències és el fet d'incloure per primera vegada el concepte "d'intimidació":

Article 534 (CP 1870)⁵⁶:

*Al que amb violència o **intimidació** en les persones ocupés una cosa immoble o usurpés un dret real d'aliena pertinença s'imposarà, a més de les penes que incorregués per les violències que causés, una multa del 50 al 100 per 100 de la utilitat que hagi reportat, no baixant de 125 pessetes.*

Si la utilitat no fos estimable s'imposarà la multa de 125 a 1.250 pessetes.

Es pot observar com la redacció cada vegada va sent més semblant a l'actual. La pena, però continua sent de multa i no de presó.

⁵⁵ Palladino Pellón abogados. (1848). *Codi Penal Español 1848*.

⁵⁶ BOE. (1870). *Codi Penal 1870*.

Durant la dictadura de Primo de Rivera, l'any 1928 es publica el següent Codi Penal:

Article 707 (CP 1928)⁵⁷:

Al que amb violència o intimidació en les persones ocupés una cosa immoble o usurpés un dret real d'aliena pertinença, s'imposarà, a més de les penes en què incorregués per les violències que causés, una multa del 50 al 100 per 100 de la utilitat que hagi reportat i que no podrà ser inferior a 1.000 pessetes.

Si la utilitat no fos estimable, s'imposarà la multa de 1.000 a 2.000 pessetes.

Article 709:

*El que per si o per mitjà d'un altre, **sense** exercir **violència ni intimidació** en les persones, i sense cap títol legal, ocupés o utilitzés alguna cosa immoble o usurpés un dret real d'aliena pertinença, serà castigat amb la pena de dos mesos i un dia a quatre mesos de **presó** o multa de 1.000 a 5.000 pessetes.*

La principal diferència amb l'anterior és la reincorporació de la regulació de la usurpació no violenta⁵⁸. A més, el vessant pacífic, i no el violent curiosament, inclou per primera vegada la possibilitat que la pena sigui de presó.

L'any 1932, en plena segona república, es presenta un nou codi. Altra vegada, s'elimina el delictes d'usurpació pacífica d'immobles. El límit mínim de la multa es redueix fins a 259 pessetes. A més, en el supòsit de no poder calcular la utilitat, el límit màxim també es veu modificat, però a l'alça.

Article 509 (CP 1932)⁵⁹:

Al que amb violència o intimidació en les persones ocupés una cosa immoble o usurpi un dret real d'aliena pertinença, s'imposarà, a més de les penes en què incorregués per les violències que causés, una multa del 50 al 100 per 100 de la utilitat que hagi reportat, no baixant de 259 pessetes.

Si la utilitat no fos estimable, s'imposarà la multa de 250 a 2.500 pessetes.

El següent codi publicat ja és durant la dictadura franquista, concretament l'any 1944. Malgrat pertànyer en moments polítics molt diferents que l'anterior codi, la modificació de la regulació envers el delictes d'usurpació és gairebé insignificant. Només incrementa el límit inferior de l'import de la multa:

⁵⁷ BOE. (1928). *Codi Penal de 1928*.

⁵⁸ Jiménez París, J. M. (2018). *La ocupación de inmuebles en el código penal español*. Editorial Reus, p.18 i 19.

⁵⁹ BOE. (1932). *Codi Penal de 1932*.

Article 517 (CP 1944)⁶⁰:

Al que amb violència o intimidació en les persones ocupés una cosa immoble o usurpés un dret real d'aliena pertinença, s'imposarà, a més de les penes en què incorregués per les violències que causés, una multa del 50 al 100 per 100 de la utilitat que hagi reportat, sense que pugui baixar de 1.000 pessetes.

Si la utilitat no fos estimable, s'imposarà la multa de 1.000 a 2.500 pessetes.

El darrer Codi Penal abans del que actualment està en vigència, és de l'any 1973. En aquell mateix any, assassinen al president del Govern espanyol Luis Carrero Blanco, un dels punts d'inflexió del règim franquista.

Article 517 (CP 1973)⁶¹:

El que amb violència o intimidació en les persones ocupés una cosa immoble o usurpés un dret real d'aliena pertinença s'imposarà, a més de les penes en què incorregués per les violències que causés, una multa del cinquanta al cent per cent de la utilitat que hagi reportat, sense que pugui baixar de 5.000 pessetes.

Si la utilitat no fos estimable, s'imposarà la multa de 5.000 a 10.000 pessetes.

Tampoc hi ha grans modificacions respecte a l'anterior codi. Continua mantenint-se el mateix número d'article, però la quantia de les penes de multa incrementen. La usurpació pacífica d'immobles encara no queda inclosa.

Si bé el codi que succeeix el de l'any 1973 ja és l'actual, entremig es proposen nombroses redaccions, que no es converteixen en llei, però que gradualment van configurant el text en vigor en l'actualitat. L'any 1983, s'inclou l'expressió "dany causat" i també es reincorpora la modalitat pacífica, penada amb presó. El 1994 es presenta un projecte on se suprimeix la pena de presó del delictes d'usurpació no violenta d'immobles.

Aquesta anàlisi temporal mostra com la regulació penal del delictes d'usurpació d'immobles no ha estat objecte de grans variacions al llarg dels anys. Els diferents legisladors s'han limitat a modificar de forma reiterada els mateixos elements.

b) Bé jurídic protegit

A l'hora de definir el bé jurídic que protegeix l'article 245 CP, hi ha una gran discordança entre la doctrina i la jurisprudència. Les opcions plantejades són les següents:

⁶⁰ BOE. (1945). Codi Penal de 1944.

⁶¹ BOE. (1973). Codi Penal de 1973.

- La propietat immobiliària: és una de les alternatives menys sostingudes per la doctrina i la jurisprudència. Un dels pocs exemples que es poden trobar és la Sentència de l'Audiència Provincial de Màlaga 335/2013⁶², en el fonament jurídic primer, on menciona que el delictes de la usurpació protegeix la propietat immobiliària.
- La possessió: Si bé no és la postura majoritària, un gran part de la doctrina considera que el bé jurídic protegit és la possessió. Està avalat per Gómez Ibarguren⁶³ o en el cas de la jurisprudència, la Sentència de l'Audiència Provincial de Madrid 458/2018 que en el fonament de dret segon⁶⁴ s'especifica que “el legislador ha volgut donar protecció penal amb aquest precepte a la possessió del propietari”. Un altre exemple és el pronunciament de l'Audiència Provincial de Ciudad Real⁶⁵, que estableix que “el bé jurídic protegit no és la propietat sinó la possessió”, a més, posa èmfasi que es tracta de “la possessió com a fet i no el dret a posseir”.
- El patrimoni immobiliari: és l'opció que més acceptació ha demostrat per part de la doctrina⁶⁶ i la jurisprudència. La Sentència 11307/2017 de l'Audiència Provincial de Barcelona⁶⁷ esmenta en el seu fonament de dret primer, que el bé jurídic protegit dels delictes recollits en el Capítol V del Títol XIII del Codi Penal és el patrimoni immobiliari. L'Audiència Provincial de Vitoria-Gasteiz detalla que la protecció del patrimoni immobiliari té com a objectiu “evitar el despull dels béns respecte del propietari o posseïdor”⁶⁸.

c) Subjectes del delictes

El **subjecte actiu** del delictes d'usurpació és la persona que realitza l'acció. És a dir, en relació al primer apartat de l'article 245 CP, el subjecte actiu és qui ocupa un immoble o dret real immobiliari amb violència o intimidació. Respecte a l'apartat segon és qui ocupa l'immoble o es manté a l'habitatge sense violència.

Un element destacable de l'article 245 CP és el fet que l'immoble ocupat ha de ser “aliè”, un concepte que causa dubtes respecte de si el subjecte actiu podria ser el propietari de l'immoble. La majoria de les Audiències Provincials ha negat la possibilitat que el propietari ocupi aquesta

⁶² Audiència Provincial de Màlaga, Secció 9ª, SAP MA 2133/2013, 12 de juny de 2013. Recuperat 17 de març de 2026, Rec. nº75/2013, ECLI:ES:APMA:2013:2133.

⁶³ Jurídicas, N. (2007). *El fenómeno okupa desde la perspectiva del Derecho Penal*.

⁶⁴ Audiència Provincial de Madrid, Secció 17, SAP M 9840/2018, 18 de juny de 2018, Rec nº905/2018, ECLI:ES:APM:2018:9840.

⁶⁵ Audiència Provincial de Ciudad Real, Secció 1, SAP CR 272/2003, 21 d'abril de 2003, Rec nº 340/2002, ECLI:ES:APCR:2003:272.

⁶⁶ Mozas Pillado, J. (2021). *Ocupantes ilegales de inmuebles: Una perspectiva penal y criminológica : especial referencia al desalojo policial*. Atelier Libros Jurídicos, p.115 i ss.

⁶⁷ Audiència Provincial de Barcelona, Secció 9, SAP B 11307/2017, 5 d'octubre de 2017, Rec nº94/2017, ECLI:ES:APB:2017:11307.

⁶⁸ Audiència Provincial de Vitoria-Gasteiz, Secció 1, SAP VI 148/2006, 6 de febrer de 2006, Rec 1/2006, ECLI:ES:APVI:2006:148.

posició. La Sentència 368/2018 de l'Audiència Provincial de Madrid en el fonament de dret segon, menciona que “quan al subjecte actiu, necessàriament ha de ser el no propietari”⁶⁹.

El **subjecte passiu** és el titular de l'immoble en què es produeix l'ocupació. Encara que pugui semblar una definició lluny de causar dubte, existeixen posicions divergents⁷⁰ respecte qui és considerat el titular de l'immoble. En un extrem se situen els que consideren que el subjecte passiu només pot ser el propietari de l'immoble, com és el cas de la sentència de l'Audiència Provincial de Barcelona 362/2018, on en el seu fonament de dret cinquè, declara que “només pot ser subjecte passiu del delictes el propietari de l'immoble”⁷¹. Oposadament, existeix una visió més àmplia respecte del concepte del titular de l'immoble, que considera que la posició de titular d'un immoble pot incloure els arrendataris, entre d'altres. Un clar exemple és la SAP de Lleida 269/2017, la qual estableix en el fonament de dret segon, que “el subjecte passiu pot ser tant el propietari com la persona que tingui dret a ocupar l'immoble”⁷².

d) Objecte material

Després d'haver examinat els subjectes del delictes, toca centrar-nos en l'objecte material. Jiménez París⁷³ defineix amb claredat el significat de l'objecte del delictes, que concretament és aquella cosa o persona a la qual li recau l'acció contemplada en el delictes. En les dues modalitats del delictes, l'objecte material són els béns immobles. Respecte de l'apartat primer de l'article, també ho són els drets reals immobiliaris.

L'objecte material ve definit per dos elements, tal com assenyala la sentència 108/2013 de l'Audiència Provincial de Sevilla en el fonament jurídic segon⁷⁴: En primer lloc, l'element negatiu. Tal com s'indica en l'apartat segon de l'article, han de ser habitatges que no constitueixin domicili. Encara que la modalitat pacífica del delictes (245.2) ho declari de forma específica, la doctrina considera que aquest requisit és aplicable de forma general a tot l'article 245 CP⁷⁵. Si és considerat domicili, es tracta del delictes de violació de la llar.

En segon lloc, es requereix un element positiu. Consisteix que l'objecte material ha de ser un immoble i específicament, aliè.

⁶⁹ Audiència Provincial de Madrid, Secció 17, SAP MA 2133/2013, 12 de juny de 2013, Rec. nº75/2013, ECLI:ES:APMA:2013:2133.

⁷⁰ Mozas Pillado, J. (2021). *Ocupantes ilegales de inmuebles: Una perspectiva penal y criminológica : especial referencia al desalojo policial*. Atelier Libros Jurídicos, p.133 i ss.

⁷¹ Audiència Provincial de Barcelona, Secció 9, SAP B 8976/2018, 18 de juny de 2018, Rec. nº 86/2018, ECLI:ES:APB:2018:8976.

⁷² Audiència Provincial de Lleida, Secció 1, SAP L 269/2017, 5 d'abril del 2017, Rec nº 34/2017, ECLI:ES:APL:2017:269.

⁷³ Jiménez París, J. M. (2018). *La ocupación de inmuebles en el código penal español*. Editorial Reus, p.102.

⁷⁴ Audiència Provincial de Sevilla, Secció 7, SAP S 108/2013, 19 de març de 2013. Rec. nº10322/2012, ECLI:ES:APSE:2013:569.

⁷⁵ Arnau Moya, F. (2021). *La preferencia de la vía civil a la penal para recobrar la posesión en las ocupaciones pacíficas de inmuebles*. Fundación Iuris Tantum, p.13.

e) Article 245.1 CP

El primer apartat de l'article 245 CP, regula el delictes d'usurpació en el seu vessant violent o intimidatori. L'acció resideix en ocupar un immoble o usurpar un dret real immobiliari aliè amb violència o intimidació. Aquesta última part és el tret característic del primer punt de l'article.

En el cas que en l'actuació del subjecte actiu constitueixi altres delictes a part de la usurpació violenta, pot ocasionar que es consideri un concurs de delictes, com per exemple, usurpació d'immobles i furt (234 i ss. CP) o robatori (237 i ss. CP)⁷⁶. No obstant això, s'ha de tenir en compte el principi *non bis in idem*⁷⁷, que prohibeix condemnar a una persona dues vegades pels mateixos fets. És a dir, en el concurs de delictes no poden apreciar-se dos tipus penals que sancionin de manera concurrent la mateixa acció. Com per exemple la violència en el delictes d'usurpació en concurs amb un delictes de coaccions (172 CP). Així doncs, la violència només pot ser tinguda en compte per un dels delictes. Això significa que encara que en el supòsit s'hagi emprat la violència, la usurpació no es castigarà en la seva modalitat violenta, atès que ja haurà estat valorada en el delictes que es trobi en concurs amb la usurpació (coaccions). Per tant, s'aplicaria la modalitat no violenta del delictes de usurpació.

Muñoz Conde⁷⁸ puntualitza que la força envers les coses no fa referència al primer apartat, sinó que quan la violència consisteix a trencar una tanca, per exemple, estariem davant d'un supòsit ja contemplat en el tipus bàsic de la usurpació.

És complex definir la idea de violència, ja que té un significat molt ampli. Però bàsicament ha de tenir una mínima intensitat que permeti aconseguir l'objectiu. Segons Arnau Moya, especifica que la violència pot ser tant física com psíquica. Això sí, reafirma la postura de Muñoz Conde, confirmant que en aquest apartat primer, es fa referència únicament a la violència envers les persones. A més, no és necessari que la violència s'adrexi al propietari o al titular del dret, pot recaure sobre qualsevol individu present a l'immoble en el moment de l'ocupació. Però, si la violència es dirigeix a un tercer, no s'anomenaria violència, sinó que s'hauria de qualificar d'intimidació.

Aquest mateix autor es pregunta, en quin moment s'ha de produir la violència per tal que es constitueixi el delictes d'usurpació amb violència? Doncs bé, en la Sentència de l'Audiència Provincial de Granada del 30 d'octubre del 2013⁷⁹, es planteja un supòsit on la violència es produeix de forma posterior a la consumació del delictes d'usurpació. Davant d'aquesta situació,

⁷⁶ Mozas Pillado, J. (2021). *Ocupantes ilegales de inmuebles: Una perspectiva penal y criminológica : especial referencia al desalojo policial*. Atelier Libros Jurídicos, p.324 i ss.

⁷⁷ RAE. (s.d.). *Definición de non bis in idem—Diccionario panhispánico del español jurídico—RAE*.

⁷⁸ Muñoz Conde, F. (amb López Peregrín, C.). (2023). *Derecho penal: Parte especial*. Tirant lo Blanch, p.444-445.

⁷⁹ Audiència Provincial de Granada, Secció 1, *Sentencia Penal N° 550/2013*, 30 d'octubre de 2013, Rec. n° 143/2012.

l'Audiència Provincial, en el fonament de dret primer, especifica que “aquesta agressió no transforma el delictes de l'article 245.2 en un delictes del 245.1.”.

La intimidació té com a objectiu modificar o viciar la voluntat del subjecte passiu⁸⁰. El Tribunal Suprem en la Sentència 235/2024⁸¹, especifica que la intimidació consisteix a “causar por”. La sentència esmentada, en els fonaments de dret cinquè, apartat 7, recull les característiques genèriques de la intimidació, que no només s'apliquen en els supòsits d'usurpació:

- El primer element és “**l'anunci d'un mal**”, com podria ser un propietari que assenyalava que farà fora al seu inquilí si no treu la bandera del seu balcó. Un exemple, referent a la usurpació, podria ser una persona que està ocupant una casa, que adverteix als propietaris que destrossarà la casa si intenten entrar. El mal ha de ser injust o no lícit.
- L'objectiu ha de ser “**provocar la realització d'una conducta no volguda**”. A diferència del mal, no resulta necessari que sigui injust, sinó que el comportament que es vol aconseguir pot ser una acció legal.
- El mal ha de ser probable i ha de terroritzar el destinatari. És a dir, ha de tenir “**aptitud potencial per doblegar la voluntat o pertorbar seriosament la capacitat d'autodeterminació del destinatari**”.
- La persona que anuncia el mal, ha de ser capaç de poder realitzar-lo.
- Els anteriors requisits s'han de valorar des de la percepció d'una “**persona mitjana**”.

Aquest primer apartat especifica que la pena “es fixarà tenint en compte la utilitat obtinguda i el dany causat”. Tal com exposa l'Audiència Provincial de Granada, en el fonament de dret primer de la sentència 1584/2013⁸², l'ànim de lucre és un element necessari per constituir el delictes, ja que la sentència relaciona l'ànim de lucre amb el concepte “d'utilitat” i de “dany causat”. Tanmateix, pel que fa al segon apartat de l'art. 245 CP, que s'analitzarà a continuació, aquests conceptes no són mencionats, el que significaria que l'ànim de lucre, no seria un requisit del delictes en la seva modalitat no violenta.

f) Article 245.2

El segon apartat del 245 CP, és la versió pacífica de la primera part de l'article. L'Il·lustre Col·legi d'advocats de Madrid⁸³ recull els elements que formen el tipus penal:

- En primer lloc, ha de consistir en una ocupació **no violenta, sense intimidació** i amb **intenció de romandre** a l'immoble ocupat amb certa permanència. A més, ha de ser sobre un edifici que **no constitueixi domicili**. El Tribunal Suprem, en la sentència

⁸⁰ Muñoz Conde, F. (amb López Peregrín, C.). (2023). *Derecho penal: Parte especial*. Tirant lo Blanch, p.433.

⁸¹ Tribunal Suprem, Sala de lo Penal, STS 235/2024, 11 de Març de 2024

⁸² Audiència Provincial de Granada, Secció 1, SAP GR 1584/2013, de 30 d'octubre de 2013, Rec. nº143/2012, ECLI:ES:APGR:2013:1584.

⁸³ Ilustre Colegio de Abogados de Madrid. (2017). *El delito leve de usurpación del artículo 245.2 del código penal*.

143/2011⁸⁴, concretament al fonament de dret segon apartat 8, reitera que l'acció de forçar un pany no constitueix un supòsit d'usurpació amb violència, sinó que ho qualifica d'usurpació pacífica. Com ja hem vist, la violència envers els objectes no s'inclou dins del concepte de violència o intimidació del primer apartat.

- En segon lloc, la persona que realitza l'ocupació, per tant, el **subjecte actiu**, no ha de tenir **cap títol jurídic** que el permeti posseir de forma legítima l'immoble.
- El **titular de l'immoble** ha de ser **contrari a acceptar l'ocupació**. Tant pot ser una voluntat prèvia com posterior a l'ocupació.
- En últim lloc, el subjecte actiu ha de **conèixer** que està actuant sobre un **immoble aliè i sense l'autorització** del titular del bé. És a dir, tal com indica la sentència de l'Audiència Provincial de Madrid⁸⁵ 8086/2016 al seu fonament de dret cinquè, es considera requisit necessari "la concurrència del dol de l'autor".

1. Limitacions de la usurpació no violenta

El professor Federico Arnau⁸⁶ fa una anàlisi de l'eficàcia del segon apartat de l'article 245 CP. En destaca dues: En primer lloc, exposa que de forma general, per la jurisprudència, només les situacions amb "certa gravetat" constitueixen el delictes contemplat a l'article 245.2 CP. Això significa que aquelles persones que hagin decidit optar per la via penal a causa de la seva agilitat, poden veure com tot el procés s'alenteix a conseqüència de la possibilitat que es desestimi la seva pretensió i hagin d'acudir a la via civil. És difícil definir el concepte "certa gravetat" que utilitza l'autor a l'article atès que no ho delimita explícitament, i en conseqüència, es podrien considerar múltiples interpretacions possibles.

Com a segona limitació, el professor assenyala el fet que la usurpació pacífica és classificat com a delictes lleu i els jutges no acostumen a permetre el desallotjament de l'immoble ocupat com a mesura cautelar, pel que s'han de mantenir a l'espera fins que la sentència sigui ferma.

3.4.5 Anàlisi de les penes

A continuació, s'examinaran les penes associades als delictes treballats:

a) Violació del domicili

Segons l'article 202 CP, el delictes de violació del domicili serà castigat amb la pena de **presó de sis mesos a dos anys**. En el cas que s'utilitzés la violència o la intimidació, la pena passaria a ser d'**un a quatre anys de presó més multa de sis a dotze mesos**.

Es pot observar com el legislador decideix establir una pena abstracta diferent segons si hi ha violència. En aquest últim supòsit, el mínim legal incrementa mig any i el màxim 2 anys, i hi afegeix la pena de multa.

⁸⁴ Tribunal Suprem, Sala Segona, de lo Penal, STS 143-2011, 2 de Març de 2011.

⁸⁵ Audiència Provincial de Madrid, Secció 16, SAP M 8086/2016, 21 de juny de 2016, Rec nº 923/2016, ECLI:ES:APM:2016:8086.

⁸⁶ Arnau Moya, F. (2021). *La preferència de la vía civil a la penal para recobrar la posesión en las ocupaciones pacíficas de inmuebles*. Fundación Iuris Tantum, p.814.

Seguidament, es pot observar un breu resum de vuit sentències de les quals s'ha analitzat la pena:

SAP A Coruña 497/2015⁸⁷

- ARTICLE: 202.1
- PENA: **18 mesos de presó** amb inhabilitació especial pel dret de sufragi passiu.
- JUSTIFICACIÓ DE LA PENA: “al no concórrer atenuants ni agreujants i amb relació a la gravetat dels fets”.

SAP Badajoz 181/2014⁸⁸

- ARTICLE: 202.1
- PENA: **6 mesos de presó** amb inhabilitació especial pel dret de sufragi passiu durant el temps de la condemna.
- JUSTIFICACIÓ DE LA PENA: No.

SAP Albacete 340/2013⁸⁹

- ARTICLE: 202.1
- PENA: **6 mesos de presó** amb inhabilitació especial pel dret de sufragi passiu durant el temps de la condemna.
- JUSTIFICACIÓ DE LA PENA: No.

SAP Madrid 346/2012⁹⁰

- ARTICLE: 202.1
- PENA: **6 mesos de presó** amb inhabilitació especial pel dret de sufragi passiu durant el temps de la condemna.
- JUSTIFICACIÓ DE LA PENA: No.

SAP Tarragona 495/2011⁹¹

- ARTICLE: 202.1
- PENA: **6 mesos de presó** amb inhabilitació especial pel dret de sufragi passiu durant el temps de la condemna.
- JUSTIFICACIÓ DE LA PENA: No.

SAP Tarragona 517/2014⁹²

- ARTICLE: 202.2

⁸⁷ Audiència Provincial A Coruña, Secció 16, *Sentencia Penal* N° 497/2015, 21 de setembre de 2015.

⁸⁸ Audiència Provincial de Badajoz, Secció 3, *Sentencia Penal* N° 181/2014, 19 de juny de 2014.

⁸⁹ Audiència Provincial d'Albacete. Secció 1. *Sentencia Penal* N° 340/2013, 11 de novembre de 2013.

⁹⁰ Audiència Provincial de Madrid, Tribunal Jurat, *Sentencia Penal* N° 346/2012, 11 de setembre de 2012.

⁹¹ Audiència Provincial de Tarragona, Tribunal Jurat, *Sentencia Penal* N° 495/2011, 25 de novembre de 2011.

⁹² Audiència Provincial de Tarragona, Secció 4. *SAP T 517/2014*, d'1 d'abril de 2014, Rec. 36/2012, ECLI:ES:APT:2014:517.

- PENA: **10 anys de presó** per un delict de violació del domicili comès amb violència i intimidació amb **concurso medial amb un delict de segrest** (art. 164 CP) i amb inhabilitació especial pel dret de sufragi passiu durant el temps de la condemna.
- JUSTIFICACIÓ DE LA PENA: es tracta d'un concurs medial, així doncs la pena que correspon és la de la infracció més greu, sent el delict de segrest.

SAP Barcelona 11846/2012⁹³

- ARTICLE: 202.2
- PENA: **5 anys de presó** per un delict de violació del domicili comès amb violència i amb **concurso medial amb temptativa de violació**.
- JUSTIFICACIÓ DE LA PENA: seguint el mateix criteri que en l'anterior sentència, consisteix en un concurs medial, per tant, la pena que s'escau és la de la infracció més greu. En aquest supòsit és la temptativa de violació.

SAP Las Palmas 28/2011⁹⁴

- ARTICLE: 202.2
- PENA: **1 any i 6 mesos de presó** amb inhabilitació especial pel dret de sufragi passiu durant el temps de la condemna, més **multa de 6 mesos de 2 euros diaris**, ja que no es coneix la capacitat econòmica dels acusats.
- JUSTIFICACIÓ DE LA PENA: Com que no consta la capacitat econòmica dels acusats, s'aplica la pena de multa mínima.

D'acord amb aquestes sentències, es poden extreure les següents conclusions:

- Pel que fa al delict de violació del domicili en el seu vessant no violent, és comú que es condemni als acusats només a la pena de presó mínima legal, que és de 6 mesos.
- Totes les penes de les sentències examinades van acompanyades per la inhabilitació especial del dret del sufragi passiu, és a dir, prohibeix la possibilitat a postular-se com a candidat en les eleccions⁹⁵.
- En aquest apartat s'han considerat un nombre inferior de sentències relacionades amb la violació del domicili amb violència o intimidació en comparació amb la modalitat pacífica, pel fet que es pretén mostrar la major dificultat de trobar sentències que es condemni al delict recollit a l'article 202.2 CP.
- És freqüent que el delict de violació del domicili amb violència o intimidació sigui el mitjà per cometre un altre delict (concurso medial).
- Sobre la pena de multa que contempla el segon apartat de l'article 202 CP, no podem extreure conclusions, ja que només ens basàrem en una única sentència.
- En nombroses sentències hi ha una manca de motivació de la pena.

Destacar que d'acord amb l'article 14.3 de la Llei d'Enjudiciament Criminal, els delictes analitzats són competència dels Jutjats de lo Penal en tractar-se de conductes sancionades amb

⁹³ Audiència Provincial de Barcelona, Secció 21. SAP B 11846/2012, de 28 de juny de 2012, Rec. n°14/2011, ECLI:ES:APB:2012:11846.

⁹⁴ Audiència Provincial de Las Palmas, Secció 6, Sentencia Penal N° 28/2011, de 21 de març de 2011.

⁹⁵ Gencat. (s.d.). Sufragi actiu i passiu.

una pena de presó inferior als 5 anys o una pena de multa no superior als 10 anys. Les sentències dictades pels Jutjats de lo Penal no es publiquen íntegrament de forma generalitzada, sinó que el seu accés està bastant restringit, raó que dificulta la localització de resolucions relatives a aquests delictes.

L'article 50 del Codi Penal regula la pena de multa, establint els mínims i màxims de la quantia. Concretament, en l'apartat quart, fixa com a límit inferior els dos euros i els quatre-cents euros com a límit superior.

b) Usurpació de béns immobles

Tal com s'ha exposat anteriorment, en el delictes d'usurpació de béns immobles, existeix la modalitat pacífica i la violenta.

Pel que fa a la usurpació de béns immobles amb violència o intimidació, està castigada amb una pena de **presó d'un a dos anys**. El vessant pacífic està penat amb **multa de tres a sis mesos**. Es pot apreciar com en el primer supòsit la pena és de presó, en canvi, en el segon cas, on no es contempla ni violència ni intimidació, la pena és de multa.

A continuació, es pot observar un breu resum de sentències que condemnen als acusats al delictes usurpació de béns immobles:

SAP Barcelona 23/2013⁹⁶

- ARTICLE: 245.2
- PENA: **Multa de 3 mesos** amb una quota diària de **6 euros**, amb 1 mes i 15 dies de responsabilitat personal subsidiària si no es paga la multa.
- JUSTIFICACIÓ DE LA PENA: “imposo a l'acusat la pena en el límit mínim de 3 mesos de multa, amb una quota diària de 6 euros que considero proporcionada al no constar la seva solvència”.

SAP Madrid 225/2014⁹⁷

- ARTICLE: 245.2
- PENA: **Multa de 3 mesos** amb una quota diària de **30 euros**, amb 1 dia de privació de llibertat per cada dues quotes no pagades (responsabilitat personal subsidiària).
- JUSTIFICACIÓ DE LA PENA: “una quota de multa en quantia de 30 euros diaris, que es determina en funció dels recursos i capacitat econòmica dels acusats, tots ells posseïdors d'empreses [...] el que indica una disponibilitat econòmica per la seva part més que suficient”.

⁹⁶ Audiència Provincial de Barcelona, *Sentencia Penal N° 23/2013*, 6 de juny de 2013, Rec n° 27/2012.

⁹⁷ Audiència Provincial de Madrid, *Sentencia Penal N° 225/2014*, 11 d'abril de 2014, Rec n° 63/2013.

SAP Granada 550/2013⁹⁸

- ARTICLE: 245.2
- PENA: **Multa de 5 mesos** amb una quota diària de **10 euros**, amb 1 mes de privació de llibertat per cada mes de multa no pagat (responsabilitat personal subsidiària).
- JUSTIFICACIÓ DE LA PENA: “la pena de multa s’imposa en la seva meitat superior⁹⁹ a la vista de l’actitud mostrada per l’acusat qui manifesta un total i absolut menyspreu per les normes civils i administratives vigents”.

Sentència del Jutjat de lo Penal de Guadalajara 360/2018¹⁰⁰

- ARTICLE: 245.2
- PENA: **Multa de 3 mesos** amb una quota diària de **6 euros** amb 1 dia de privació de llibertat per cada dues quotes diàries no pagades (responsabilitat personal subsidiària).
- JUSTIFICACIÓ DE LA PENA: “inferior al 2% del límit màxim legalment previst (400 euros), és aquella a la que pot fer front tot ciutadà, excepte que s’acrediti una especial capacitat econòmica [...] o s’acrediti un estat de pobresa”.

Sentència del Jutjat de lo Penal de Badajoz 214/2016¹⁰¹

- ARTICLE: 245.2
- PENA: **Multa de 3 mesos** amb una quota diària de **3 euros** amb 1 dia de privació de llibertat per cada dues quotes diàries no pagades (responsabilitat personal subsidiària).
- JUSTIFICACIÓ DE LA PENA: “al no concórrer cap circumstància respecte a Eva es procedeix a imposar la pena de multa de 3 mesos”. “No havent-se acreditat béns ni ingressos dels acusats, es fixa una quota diària de 3 euros per cada una de les multes”.

SAP Sevilla 409/2019¹⁰²

- ARTICLE: 245.1
- PENA: Pena d’**1 any de presó** amb la inhabilitació pel dret de sufragi passiu durant la condemna.
- JUSTIFICACIÓ DE LA PENA: No.

A partir d’aquestes sentències, es poden formular les següents conclusions:

- Quan es desconeix la situació econòmica dels condemnats, pel que fa a la pena de multa, és usual establir l’extensió temporal mínima, que en el supòsit concret és de 3 mesos. En canvi, respecte de la quantitat dinerària, sembla no seguir cap tendència ni criteri homogeni. Quan sí que es coneix, la situació econòmica defineix la quota diària.

⁹⁸ Audiència Provincial de Granada, Secció 1, *Sentencia Penal N° 550/2013*, 30 d’octubre de 2013, Rec. n° 143/2012.

⁹⁹ Generalment, les penes de multa es determinen en funció de la culpabilitat (nombre de dies) i la capacitat econòmica del condemnat (quota diària), i no mitjançant l’aplicació de rangs com la meitat superior o inferior.

¹⁰⁰ Jutjat de lo Penal de Guadalajara, Secció 1, *Sentencia Penal N° 360/2018*, 7 de juny de 2018, Rec. n° 493/2017, 07-06-2018.

¹⁰¹ Jutjat de lo Penal de Badajoz, Secció 2, *Sentencia Penal N° 214/2016*, 1 de juny de 2016, Rec. n° 314/2014.

¹⁰² Audiència Provincial de Sevilla, Secció 1, *Sentencia Penal N° 409/2019*, 1 d’octubre de 2019, Rec. n° 8157/2019.

- La responsabilitat personal subsidiària s'aplica en els supòsits d'impagament de la multa, i les condicions s'estableixen a través dels mateixos criteris que la pena de multa.
- Hi ha moltes menys sentències, si més no publicades, on es condemni per usurpació violenta o amb intimidació que per la usurpació pacífica.

Tal com s'ha assenyalat en l'anterior apartat, es tracta de delictes que, atenent la pena prevista, són competència dels Jutjats de lo Penal, i per tant també presenten dificultats del que fa a la localització de sentències relatives al delicte analitzat.

Si bé les conclusions que s'han establert, en referència a l'article 202 i el 245 de CP, no es poden extrapolar a totes les sentències condemnatòries, ja que s'han extret d'una mostra no representativa, permeten obtenir una visió aproximada dels criteris utilitzats per la jurisprudència.

4. CONCLUSIONS

Finalitzat l'anàlisi del concepte de l'ocupació, des d'una dimensió social i jurídica, focalitzant l'estudi en el dret penal, se'n poden extreure les següents conclusions:

1. Les persones ocupen immobles per diverses raons. De forma general es poden classificar en tres grups: els que ocupen per necessitat, els que tenen una finalitat ideològica o política, anomenats *okupes* amb "k" i els que realitzen l'ocupació per dur a terme activitats il·legals.
2. L'Estat de necessitat contemplat a l'article 20.5 CP, pot atenuar o eximir la responsabilitat criminal envers una ocupació. Pel que fa a l'okupació per convicció, de moment no és un atenuant o eximent de la pena.
3. La Llei 5/2018 introdueix el desallotjament exprés, una reforma que aspira a superar els inconvenients de l'anterior regulació civil respecte a les ocupacions il·legals. Part de la doctrina és crítica en la vertadera eficiència del nou sistema.
4. Els delictes que principalment estan vinculats amb l'ocupació d'immobles són els recollits als articles 202 i 245 del Codi Penal.
5. Per poder definir a quin tipus penal fa referència un supòsit d'ocupació, s'ha d'analitzar si l'immoble "constitueix domicili".
6. Constitueix domicili en el dret penal, aquells llocs, legítimament ocupats, on transcórrer la vida privada, tant sigui per temps limitat o una situació accidental, incloses segones residències.
7. El delicte de violació del domicili ha de cometre's sobre un immoble que constitueixi domicili, pot consistir tant a entrar a ell o en mantenir-se, i no es pot cometre de forma imprudent.
8. La violència contemplada a l'article 202.2 CP tant pot anar dirigida a les persones com a les coses, però ha de ser el mitjà d'execució del delicte.
9. En el delicte d'usurpació regulat a l'article 245 CP, l'immoble no pot constituir domicili, tant en la modalitat pacífica com en la violenta.
10. L'article 245.1 CP només fa referència a la violència o intimidació sobre les persones. La violència sobre les coses es considera inclosa dins del tipus bàsic del delicte d'usurpació.

11. S'observa un nombre inferior de sentències publicades que condemnin pels delictes contemplats a l'article 202.2 i 245.1 CP.

5. BIBLIOGRAFIA

Arnau Moya, F. (2021). *La preferencia de la vía civil a la penal para recobrar la posesión en las ocupaciones pacíficas de inmuebles*. Fundación Iuris Tantum.

<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=8055239>

Audiència Provincial d'A Coruña, Secció 16, *Sentencia Penal N° 497/2015*, 21 de setembre de 2015. <https://www.iberley.es/jurisprudencia/sentencia-penal-n-497-2015-ap-coruna-sec-2-rec-84-2014-21-09-2015-47486542>

Audiència Provincial d'Albacete. Secció 1. *Sentencia Penal N° 340/2013*, 11 de novembre de 2013. <https://www.iberley.es/jurisprudencia/sentencia-penal-n-340-2013-ap-albacete-sec-1-rec-10-2013-11-11-2013-13429431>

Audiència Provincial de Barcelona. Secció 7. (2025, gener 17). *SAP B 2721/2025*. CENDOJ. <https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/6d56130179a86d01a0a8778d75e36f0d/20250519>

Audiència Provincial de Badajoz, Secció 3, *Sentencia Penal N° 181/2014*, 19 de juny de 2014. <https://www.iberley.es/jurisprudencia/sentencia-penal-n-181-2014-ap-badajoz-tribunal-jurado-sec-3-rec-3-2014-19-06-2014-14529371>

Audiència Provincial de Barcelona, Secció 9, *SAP B 11307/2017*, 5 d'octubre de 2017, Rec n°94/2017, ECLI:ES:APB:2017:11307. <https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/363f47087c74f2b3/20180110>

Audiència Provincial de Barcelona, Secció 9, *SAP B 8976/2018*, 18 de juny de 2018, Rec. n° 86/2018. [ECLI:ES:APB:2018:8976.https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/dbd57a0807841236/20181011](https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/dbd57a0807841236/20181011)

Audiència Provincial de Barcelona, Secció 21. *SAP B 11846/2012*, de 28 de juny de 2012, Rec. n°14/2011, ECLI:ES:APB:2012:11846. <https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/8c3d8d80a924dce8/20121220>

Audiència Provincial de Barcelona, *Sentencia Penal N° 23/2013*, 6 de juny de 2013, Rec n° 27/2012. <https://www.iberley.es/jurisprudencia/sentencia-penal-n-23-2013-ap-barcelona-tribunal-jurado-rec-27-2012-06-06-2013-13124201>

Audiència Provincial de Ciudad Real, Secció 1, *SAP CR 272/2003*, 21 d'abril de 2003, Rec n° 340/2002, ECLI:ES:APCR:2003:272. <https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/757145beb952011a/20030704>

Audiència Provincial de Granada, Secció 1, *SAP GR 1584/2013*, de 30 d'octubre de 2013, Rec. nº143/2012, ECLI:ES:APGR:2013:1584.

<https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/471d1b9b828f24e2/20140317>

Audiència Provincial de Granada, Secció 1, *Sentencia Penal N° 550/2013*, 30 d'octubre de 2013, Rec. nº 143/2012. <https://www.iberley.es/jurisprudencia/sentencia-penal-n-550-2013-ap-granada-sec-1-rec-143-2012-30-10-2013-13963971>

Audiència Provincial de Las Palmas, Secció 6, *Sentencia Penal N° 28/2011*, de 21 de març de 2011. <https://www.iberley.es/jurisprudencia/sentencia-penal-n-28-2011-ap-palmas-sec-6-rec-44-2010-21-03-2011-11332811>

Audiència Provincial de Lleida, Secció 1, *SAP L 269/2017*, 5 d'abril del 2017, Rec nº 34/2017, ECLI:ES:APL:2017:269.

<https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/17eee4e858f39c0e/20170623>

Audiència Provincial de Madrid, Secció 16, *SAP M 8086/2016*, 21 de juny de 2016, Rec nº 923/2016, ECLI:ES:APM:2016:8086.

<https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/e27965fe83c1667e/20160906>

Audiència Provincial de Madrid, Secció 17, *SAP MA 2133/2013*, 12 de juny de 2013, Rec. nº75/2013, ECLI:ES:APMA:2013:2133.

<https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/98291d23b0ee6374/20131217>

Audiència Provincial de Madrid, Secció 17, *SAP M 9840/2018*, 18 de juny de 2018, Rec nº905/2018, ECLI:ES:APM:2018:9840.

<https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/d7c798e9cd80ef1b/20180910>

Audiència Provincial de Madrid, *Sentencia Penal N° 225/2014*, 11 d'abril de 2014, Rec nº 63/2013. <https://www.iberley.es/jurisprudencia/sentencia-penal-n-225-2014-ap-madrid-sec-6-rec-63-2013-11-04-2014-14709601>

Audiència Provincial de Madrid, Tribunal Jurat, *Sentencia Penal N° 346/2012*, 11 de setembre de 2012. <https://www.iberley.es/jurisprudencia/sentencia-penal-n-346-2012-ap-madrid-tribunal-jurado-rec-3-2011-11-09-2012-11253281>

Audiència Provincial de Sevilla, Secció 1, *Sentencia Penal N° 409/2019*, 1 d'octubre de 2019, Rec. nº 8157/2019. <https://www.iberley.es/jurisprudencia/sentencia-penal-n-409-2019-ap-sevilla-sec-1-rec-8157-2019-01-10-2019-48310518>

Audiència Provincial de Sevilla, Secció 7, *SAP S 108/2013*, 19 de març de 2013. Rec. nº10322/2012, ECLI:ES:APSE:2013:569.

<https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/c34ba397e171ba72/20130624>

Audiència Provincial de Tarragona, Secció 4. *SAP T 517/2014*, d'1 d'abril de 2014, Rec. 36/2012, ECLI:ES:APT:2014:517.

<https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/57fcf20a1051ea44/20140704>

Audiència Provincial de Tarragona, Tribunal Jurat, *Sentencia Penal N° 495/2011*, 25 de novembre de 2025. <https://www.iberley.es/jurisprudencia/sentencia-penal-n-495-2011-ap-tarragona-tribunal-jurado-rec-4-2011-25-11-2011-10531321>

Audiència Provincial de Vitoria-Gasteiz, Secció 1, *SAP VI 148/2006*, 6 de febrer de 2006, Rec 1/2006, ECLI:ES:APVI:2006:148.

<https://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/54b7977c63c57a40/20060608>

Barcelona, U.-U. A. de. (2023). *La UAB estrena logotip*. <https://www.uab.cat/web/sala-de-premsa/detall-noticia/la-uab-estrena-logotip1345829508832.html?detid=1345890879212>

BOE. (1870). *Codi Penal 1870*. <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1870-6883>

BOE. (1928). *Codi Penal de 1928*. <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1928-8856>

BOE. (1932). *Codi Penal de 1932*. <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1932-8533>

BOE. (1945). *Codi Penal de 1944*. <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1945-562>

BOE. (1973). *Codi Penal de 1973*. <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1973-1715>

BOE. (1995). *Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal*. <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444>

BOE. (2000). *Ley 1/2000, de 7 de enero, de Enjuiciamiento Civil*. <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2000-323#a250>

Casinos Mora, F. J. (2021). *A propósito de la Ley 5/2018, de modificación de la Ley de Enjuiciamiento Civil española: El desalojo exprés y de los orígenes romano-canónicos de la tutela sumaria de la posesión*. (Oviedo, 2019). https://doi.org/10.55104/FRDC_0336

Congreso de los Diputados. (1978). *Título I. De los derechos y deberes fundamentales— Constitución Española*. <https://app.congreso.es/consti/constitucion/indice/titulos/articulos.jsp?ini=16&tipo=2>

Cordero del Castillo, P. (2007). *Los «sin techo» en España*. Universidad de León. <https://buleria.unileon.es/handle/10612/1472>

El Periódico. (2007). *La RAE admite 'okupa' y sus derivados en el diccionario*.
<https://www.elperiodicodearagon.com/sociedad/2007/03/17/rae-admite-okupa-derivados-diccionario-48042605.html>

Enciclopèdia.cat. (s.d.). *Contracultura*. Recuperat 2 de març de 2026, de
<https://www.enciclopedia.cat/gran-enciclopedia-catalana/contracultura>

Fiter, C. (2025). *Malestar i impotència a Torelló pels ocupes del carrer Sant Josep*.
<https://el9nou.cat/osona-ripolles/actualitat/societat/malestar-i-impotencia-a-torello-pels-ocupes-del-carrer-sant-josep/>

Francisco Muñoz Conde & Mercedes García Arán. (2019). *Derecho Penal. Parte General* (10a ed.). Tirant Lo Blanch.

Gencat. (s.d.). *Sufragi actiu i passiu*. Recuperat 5 de abril de 2026, de
<http://eleccions.gencat.cat/ca/informacio-electoral/preguntes-freqüents/sufragi-actiu-i-passiu/index.html>

Herranz Castillo, R. (2000). *Desobediencia civil, ocupación y derecho a la vivienda*. Thomson Reuters Aranzadi.

Ilustre Colegio de Abogados de Madrid. (2017). *El delito leve de usurpación del artículo 245.2 del código penal*.
<https://web.icam.es/bucket/El%20delito%20de%20Usurpaci%C3%B3n.pdf>

Jacobo Barja, Luis Rodríguez, & Lourdes Ruíz. (2022). *Códigos Penales Españoles*. Ministerio de Justicia. https://www.boe.es/biblioteca_juridica/publicacion.php?id=PUB-DP-2022-270

Jefatura del Estado. (2018). *Ley 5/2018, de 11 de junio, de modificación de la Ley 1/2000, de 7 de enero, de Enjuiciamiento Civil, en relación a la ocupación ilegal de viviendas*.
<https://www.boe.es/eli/es/l/2018/06/11/5>

Jiménez París, J. M. (2018). *La ocupación de inmuebles en el código penal español*. Editorial Reus. <https://elibro.net/es/ereader/uab/121516>

José L. González Cussac, & Carbonell Mateu, J. C. (2023). *Derecho penal*. (8ª edición). Tirant lo Blanch.
https://bibcercador.uab.cat/discovery/fulldisplay?docid=alma991010855903506709&context=L&vid=34CSUC_UAB:VU1&lang=ca&search_scope=MyInst_and_CI&adaptor=Local%20Search%20Engine&isFrbr=true&tab=Everything&query=any,contains,Jos%C3%A9%20L.%20Gonz%C3%A1lez%20Cussac%20carbonell&sortby=title&facet=frbrgroupid,include,9084580619985447503&offset=0

Jurídicas, N. (2007). *El fenómeno okupa desde la perspectiva del Derecho Penal* · Noticias Jurídicas. noticias.juridicas.com. (Spain).

<https://noticias.juridicas.com/conocimiento/articulos-doctrinales/4326-el-fenomeno-okupa-desde-la-perspectiva-del-derecho-penal/>

Jutjat de lo Penal de Badajoz, Secció 2, *Sentencia Penal* Nº 214/2016, 1 de juny de 2016, Rec. nº 314/2014. <https://www.iberley.es/jurisprudencia/sentencia-penal-n-214-2016-jp-badajoz-sec-2-rec-314-2014-01-06-2016-47817952>

Jutjat de lo Penal de Guadalajara, Secció 1, *Sentencia Penal* Nº 360/2018, 7 de juny de 2018, Rec. nº 493/2017, 07-06-2018. <https://www.iberley.es/jurisprudencia/sentencia-penal-n-360-2018-jp-guadalajara-sec-1-rec-493-2017-07-06-2018-47993718>

Mario Domínguez, Miguel Ángel Martínez, & Elisabeth Lorenzi. (2010). *Okupaciones en movimiento derivas, estrategias y prácticas*. Tierradenadie ediciones.

Miguel Martínez López. (2002). *Okupaciones de viviendas y de centros sociales*. Virus.

Mozas Pillado, J. (2021). *Ocupantes ilegales de inmuebles: Una perspectiva penal y criminológica : especial referencia al desalojo policial*. Atelier Libros Jurídicos.

Muñoz Conde, F. (amb López Peregrín, C.). (2023). *Derecho penal: Parte especial* (25ª edición, revisada y puesta al día, conforme a las LLOO 13/2022, 14/2022, 1/2023, 3/2023 y 4/2023). Tirant lo Blanch.

Palladino Pellón abogados. (1848). *Codi Penal Español 1848*.

<https://www.palladinopellonabogados.com/wp-content/uploads/2016/09/Codigo-Penal-Espa%C3%B1ol-1848.pdf>

Pedro Manuel Quesada López. (2020). *El procedimiento de recuperación de la vivienda frente a los okupas: Su validez constitucional*. <https://ruja.ujaen.es/bitstreams/f7e26b74-a343-4c9a-9115-726424e871bd/download>

RAE. (s.d.-a). *Definición de carácter de ultima ratio del derecho penal—Diccionario panhispánico del español jurídico—RAE*. Recuperat 9 de maig de 2026, de <https://dpej.rae.es/lema/car%C3%A1cter-de-ultima-ratio-del-derecho-penal>

RAE. (s.d.-b). *Definición de non bis in idem—Diccionario panhispánico del español jurídico—RAE*. Recuperat 10 de maig de 2026, de <https://dpej.rae.es/lema/non-bis-in-idem>

RAE. (s.d.-c). *Okupar | Diccionario de la lengua española*. Recuperat 4 de febrer de 2026, de <https://dle.rae.es/okupar>

Ramón Adell Argilés & Miguel Martínez López. (2024). *¿Dónde están las llaves? El Movimiento Okupa. Prácticas y contextos sociales*. Catarata.

Real Decreto de 24 de julio de 1889 por el que se publica el Código Civil. (1889).

<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1889-4763>

Ribas, E. R. (2020). *El delito de ocupación ilegal no violenta de bienes inmuebles* (Vol. 40).

<https://doi.org/10.15304/epc.40.6209>

Rico, G. (2025). *Desallotgen els ocupes conflictius del carrer Sant Josep de Torelló.*

<https://el9nou.cat/osona-ripolles/actualitat/desallotgen-definitivament-els-ocupes-conflictius-del-carrer-sant-josep-de-torello/>

Rueda Tortuero, Á. (2018). *Comentarios a la Ley 5/2018, de 11 de junio, de modificación de la Ley 1/2000, de 7 de enero, de Enjuiciamiento Civil, en relación a la ocupación ilegal de viviendas.* Centro de Estudios Financieros - CEF.

<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6626915>

Sergi Hernández & Betevé. (2021). *La primera «okupació» a Barcelona.*

<https://beteve.cat/va-passar-aqui/primer-ocupacio-barcelona-okupa/>

Tamarit Sumalla, J. M. (1988). *La libertad ideológica en el derecho penal.* Universitat de Barcelona.

Tribunal Constitucional, Pleno, STC 32/2019, 28 de febrer de 2019, Rec nº4703-2018, ECLI:ES:TC:2019:32. Recuperat 4 de abril de 2026, de

<https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2019-4447>

Tribunal Constitucional, Sala Segona, STC 22/1984, 17 de febrer de 1984, Rec nº 59/1983, ECLI:ES:TC:1984:22. Recuperat 16 de març de 2026, de

<https://hj.tribunalconstitucional.es/es-ES/Resolucion/Show/275>

Tribunal Suprem, Sala de lo Penal, STS 235/2024, 11 de Març de 2024 Recuperat 4 de abril de 2026, de <https://vlex.es/vid/1028504087>

Tribunal Suprem, Sala Segona, de lo Penal, STS 18-2021, 15 de Enero de 2021. Recuperat 19 de març de 2026, de <https://vlex.es/vid/857997067>

Tribunal Suprem, Sala Segona, de lo Penal, STS 143-2011, 2 de Març de 2011. Recuperat 4 de abril de 2026, de <https://vlex.es/vid/272355183>

Tribunal Suprem, Sala Segona, de lo Penal, STS 179-2007, 7 de Març de 2007. Recuperat 18 de març de 2026, de <https://vlex.es/vid/recurso-casacion-robo-intimidacion-27820375>

Tribunal Suprem, Sala Segona, de lo Penal, STS 587-2020, 6 de Noviembre de 2020. Recuperat 12 de març de 2026, de <https://vlex.es/vid/851977425>

Tribunal Suprem, Sala Primera, de lo Civil, *STS 683-2020*, 15 de Diciembre de 2020.
Recuperat 14 de març de 2026, de <https://vlex.es/vid/854281913>

Tribunal Suprem, Sala segona, de lo Penal, *STS 731-2013*, 7 de Octubre de 2013. Recuperat
12 de març de 2026, de <https://vlex.es/vid/477013830>

Tribunal suprem, Sala segona, de lo Penal, *STS 769-2013*, de 18 de Octubre de 2013.
Recuperat 8 de febrer de 2026, de <https://vlex.es/vid/474524818>

Tribunal Suprem. Sala Segona, de lo Penal, *STS 853-2010*, 15 d'Octubre de 2010. Recuperat
8 de abril de 2026, de <https://vlex.es/vid/226087722>

Tribunal Suprem, Sala Segona, de lo Penal, *STS 924-2003*, 23 de Juny de 2003. Recuperat 8
d' abril de 2026, de <https://vlex.es/vid/prueba-requisitos-u-16124338>

Tribunal Suprem, Sala Segona, de lo Penal, *STS 1054-2004*, 4 d'Octubre de 2004. Recuperat
6 de abril de 2026, de <https://vlex.es/vid/electoral-discrepancia-fundamentos-17446895>

Tribunal Suprem, Sala Segona, de lo Penal, *STS 1093-2024*, 28 de Noviembre de 2024.
Recuperat 17 de març de 2026, de <https://vlex.es/vid/1061636889>

Tribunal Suprem, Sala Segona, de lo Penal, *STS 1108/1999*, 6 de Septiembre de 1999.
Recuperat 12 de març de 2026, de <https://vlex.es/vid/17716003>

Tribunal Constitucional, Sala Segona, de lo Penal, *STS 1775-2000*, 17 de Noviembre de
2000. Recuperat 21 de març de 2026, de <https://vlex.es/vid/51927937>